

GİRİŞ:

Ülkemizde işbirlikçi-tekelci burjuvazi emperyalist odakların desteğinde işçi sınıfına emekçi halklara, en geniş halk yığınlarına karşı yoğun bir saldırıya girişmiş bulunuyor. Bu halk düşmanı güçler elbirliğiyle ülkemizin ulusal bağımsızlığını hepten ortadan kaldırmak, tüm değerleri bir avuç yerli-yabancı tekellere peşkeş çekmek, en geniş yığınların demokratik haklarını budamak, kendi iflaslarının tüm yükünü yığınların sırtına yıkmak için tüm olanaklarını seferber ediyorlar. Bu saldırı kampanyası içinde Federal Almanya (FAC) da önemli bir yer tutuyor. Milyonları bulan sözde "yardım" girişimleriyle gerici Demirel hükümetine destek oluyor. Tırmanan faşizme arka çıkıyor. FAC hükümetinin bu girişimleri FAC'nin bölgemizde ve ülkemizdeki emperyalist emelleriyle yakından bağlıdır. Bu ilişkileri anlamak, derinlemesine görmek için FAC tekelci sermayesinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki gelişimini izlemekve bugün kapitalist dünyada elde ettiği konumları görmek gerekir. Diğer yandan FAC tekelci sermayesinin FAC'deki hakimiyetinin boyutlarını bilmeden de FAC politikasını değerlendirmek olanaksızdır.

Ekteki derlemeyi bu amaçla sizlere sunuyoruz.

FAC FİNANS SERMAYESİNİN İKTİDAR MERKEZLERİ :

- FAC'da tekelleşme bugüne dek en yüksek derecesine ulaştı...
- Güçlü tekeller ve finans-sermayenin yüksek düzeyde örgütlenmişliği...
- Deutche Bank'ın yönetimindeki en güçlü finans grupları...

özel notlar:

Dünya Lenin'in 110. yıldönümünü kutlarken onun zengin teorik içerikli yapıtlarının güncelliğini koruduğuna bir kez daha şahit oluyor. Bu yapıtlar arasında " Kapitalizmin en yüksek aşaması Emperyalizm" yapıtı, günümüzde giderek keskinleşen kapitalizmin genel krizini, Emperyalizmin en saldırgan çevrelerinin yoğun saldırılarını, anlayabilmek için bize anahtarlar veriyor. Onun bu yapıtı günümüz sermaye dün-

yasının tüm süreç ve eğilimlerini çözümlmek için gerekli ipuçları veriyor.

Aşağıdaki araştırmanın amacı merkezleşme ve tekelleşme süreci üzerine yapılan incelemelerle kazanılmış bilgileri tekelci sermayenin iktidar ve yönetsel yapısındaki değişikliklere bağlı olarak genişletmek ve derinleştirmektir. Bu arada FAC'da hakim finans-sermaye gruplarının -örneğin: Finans gruplarının büyüklüklerinin, sahiplik yapısının -örneğin : Konsern ve dallara bağlı oluşun yanısıra iktidarlarının yapısının- içyüzünü ortaya çıkarmaktadır.

Alman emperyalizmi, daha henüz ortaya çıkışında ve I. Dünya savaşına hazırlanışında diğer gelişkin kapitalist ülkelere göre üretimin ve sermayenin daha yüksek düzeyde merkezleşmesi yanısıra, dışta yayılmacılığı, içte de keskinleşen politik gericiliğiyle tanındı. Teknik ve politik bakımdan olduğu gibi birçok alanda da "Amerika'nın gerisinde kaldı. Fakat finans sermayenin örgütlülüğünde, tekelci kapitalizmden devlet tekelci kapitalizmine geçişte Almanya Amerika'nın önüne geçti." (1)

I. Dünya savaşından sonraki on yıllarda, ABD emperyalizmi Alman emperyalizmini tekelci ve finans imparatorlukları düzeyinde olduğu gibi finans sermayenin örgütlenmesinde de geride bıraktı. Yine de Almanya 2. Dünya savaşına dek diğer bir çok gelişmiş ülkelere göre daha yüksek düzeyde bir tekelleşme ve finans sermayesinin örgütlülüğü ile kendini gös-

(1) Lenin, Toplu Yapıtlar C 29, Berlin 1961
Almanca

teriyordu. Alman emperyalizminin aşırı saldırganlığının ve politik gericiliğinin kökeni de burada yatar.

80'li yıllara girerken FAC emperyalizmi yine ilerlemiş bir tekelleşme ve finans sermayesinin yüksek örgütlenme düzeyiyle kendini gösteriyor. Daha 1960 başında FAC'de üretim ve sermayenin yoğunlaşma oranı yeniden savaş öncesindeki durumuna ulaşmış kısmen de geçmiş bulunuyordu.(1) 60'lı yılların ortalarında çok yanlış devlet olanaklarının da harekete geçirdiği yoğun bir birleşme dalgası güçlü iç ve dış tekellerin firma satın alması şeklinde kendini gösterdi. Bunu çok sayıda büyük çaplı birleşme izledi. Bu, devlet tekelci (kaynaşma) çitişme ve yoğunlaşma dalgası bir kaç yıl içinde büyük tekellerin birleşmesi ve aynı zamanda üretim yapısında da önemli değişiklikler getirdi. FAC'de 60'lı yıllarda en büyük tekellere ait konsernler birleştiler. Örneğin: Wintershall, otomobil konserni AUTOUNION ve NSU; ağır makina yapım konsern'i DEMAG ve Çelik endüstrisinde, makina ve Anlagebau, gemi-yapımı üzerine çalışan RHEINSTAHL-Konserni, yeni konsernler, THYSSEN-MANNESMANN grubu, uçak konserni MESSER-SCHMITT-BÖLKOW-BLÖHM, v.b. gibi konsern grupları oluştu.(2)

Bu yoğun tekelleşme dalgası ile birlikte IG FARBEN'in devamı olan BAYER konserni, BASF ve HOECHST, elektrokonserni SIEMENS, AEG TELEFUNKEN ve BOSCH, otomobil konsernleri VOLK-WAGEN, DAIMLER-BENZ ve BMW, makina yapım kon-

(1) DWI-Berichte, Berlin 15/16/1963- 8/1970
S. 21-22

(2) H. Tammer, BRD Monopole auf Kurs zu internationalen Dimensionen, a.a.ö, S. 17-45

sernleri GUTEHOFFNUNGSHÜTTE (HANIEL) ve KLÖCKNER, şimdi makine ve gemi yapım alanında da çalışan çelik konserni THYSSEN ve MANNES-MANN gibi FAC'nin endüstri alanındaki önde gelen konsernlerinin yanısıra sigorta alanında çalışan FLICK-Konserni önemli derecede bir tekelleşme oluşturdıkları gibi çalışma alanlarını da genişlettiler. Yabancı tekeller de, en başta Amerikan ve İngiliz Petrol tekelleri yanısıra amerikan otomobil ve Elektro- konsernleri, oldukça geniş ve kısmen-madeni yağları işleme alanında olduğu gibi- bazı kilit endüstrilerde önde gelen etkinliğe sahip oldular. Sadece birkaç yıl içinde en güçlü konsernler FAC endüstrisinde üretimde ve tekelleşmede ki paylarını son derecede büyüttüler. (BAK.Tablo 1) 1957'de , 40.000'in çok üstündeki özel teşebbüs arasında en yüksek cirosu olan 50 endüstri konserni tüm FAC endüstri cirosunun % 29.9 unu oluştururken 20 yıl sonra tüm endüstri karının yarısına yakınına, % 41.1'ine el koyuyorlardı. Bu 50 konsernin 1976'daki dış ülkelerdeki kız-kuruluşlarının hasılatına bakıldığında (1957 için 0 alınabilir) bunun geri kalan 40 bin endüstri kuruluşunun hasılatını aştığı görülür. Böylece Konsernler büyüdükçe, hızla yükselen üretim kapasiteleri iç pazarın sınırlarını aştı. Mal ihracatının zorlanması ile bunların iç üretimdeki payı arttı. Kâr kitle si hızlı bir tempoyla büyürken yatırım alanı arayan fakat ülkede giderek karlı yatırım olanakları azalan sermaye de arttı. Bunun kaçınılmaz sonucu 60'lı yılların sonlarında başlayan ve 70'li yıllarda çok daha belirginleşen sermaye ihracı saldırısı oldu.

FAC KONSERNLERİ ULUSLAR-AŞIRI KONSERNLER
HALİNE GELİYOR :

Üretim ve sermayedeki yükselen yoğunlaşma ve FAC'deki yığinsal firma satın alımını sermaye dönüşümüne el koyma ve hızla dış ülkelerde ağırlıklı üretim noktalarına dayanan bir ağ kurma izledi. FAC tekelleri yitirdikleri dış pazarları yeniden ele geçirme ve genişletme için savaşımları yoğunlaştırdılar. 60'lı yılların sonlarında, Japonya, Fransa ve diğer ülkelerin uluslararası çapta çalışan endüstri devleri gibi FAC'nin önde gelen tekellerinin de yeni kârlı sermaye yatırım alanları ele geçirmek için hem kendi aralarında hem de USA tekellerine karşı çatışmaları keskinleşti. Yumuşatılamaz bir sertlikte süren bu savaşım, uluslararası kapitalist pazarlarının ve sermaye yatırım alanlarının ekonomik olarak paylaşımı ve yeniden-paylaşımı savaşıymıydı. Bu, sermaye ve üretim yoğunlaşmasının vardı-ğı düzeyin kaçınılmaz sonucu, Lenin'in kanıtladığı gibi tekellerin yalnızca "sermayeye bağlı", "iktidara bağlı" olarak yürütülebilen, "kar elde etmek için bu yolu aşma"ya mahkum oluşlarıydı.

Bu rekabet sonunda FAC'nin ve bu arada Japonya, Fransa ve diğer ülkelerin uluslararası çaptaki en büyük konsernleri birkaç yıl içinde dünyanın en güçlü endüstri konsernleri grubuna yükseldiler. Tablo II'de görüldüğü gibi FAC konsernlerinin önemli pozisyonlar kazanması her şeyden önce ABD konsernlerinin zararına oldu. ABD konsernleriyle diğer ülkeler arasındaki önceki dönemlerdeki büyük güç far-

ki yanı sıra teknik donatım farkı da azaldı.

1972 yılında IG FARBEN'in devamı olan BASF, 2. Dünya savaşıdan sonraki gelişimde en büyük kimya tekelleri arasında sırayı alan Amerikan kimya dev'i DU PONT de NEMOURS'u ve ICI'yi, toplam cirosuyla geride bıraktı. ABD dergisi "Fortune"un verilerine göre 1978'de HOECHST, BAYER ve BASF konsernleri DU PONT ve ICI'nın önünde 1. , 2. ve 3. sırayı aldılar. Bu FAO konsernleri 1964'de 5., 6. ve 10. sıradaydılar. TYSSSEN konserni 1978 yılında en yüksek yıllık ciroya sahip çelik konsernleri içinde US-STEEL COMPANY ve Japon çelik konserni NIPPON-STEEL'den sonra 3. sırayı aldı. Aynı yıl elektronik konserni SIEMENS, elektronik alanında uluslararası konsernler içinde ABD konserni IBM , GENERAL ELEKTRIC, ITT ve Hollanda'nın PHILIPS konserninden sonra 5. sıraya girdi.

ABD tekelleri, 21 Konsernle ve gelirinin % 53.9'uyla eskisi gibi önde gelmekte. Fakat, en büyük cürosu olan 50 konsern içinde 20 Batı Avrupa konserninin payı daha 1978'de % 33.8'i bulmuştu. 6 Japon konserni de %7.3'e vardı. 1957'de o zamanki 6 Batı Avrupa konserni sadece % 15.4'ü tutturabiliyordu. 1962'de 11 konsern tüm cironun % 19.2'sine sahipti.

Dış ülkelerde hızla üretim merkezleri kurulması (TABLO III) FAC konsernlerinin dış ülkelerdeki üretim payını daha önceki dönemlere göre çok daha fazla arttırdı. Dış ülkelerdeki işletmelerin üretimi ve ülke içi işletmelerin ürünlerinin ihracının toplamı bugün bu konsernlerin tüm cirosunun yarısından çok

daha fazlasını tutmaktadır.

Ortak pazar ülkeleri tekellerinin, ABD ve Japon tekелci sermayesi ile rekabeti yanı sıra birbirlerine karşı giriştikleri rekabet giderek sertleşmektedir. Emperyalist güçler arasındaki bu rekabet 80'li yıllarda daha da sertleşecektir. Bunlar arasında özellikle uluslararası alanda bir güç haline gelen FAC finans sermayesi diğerlerine karşı önemli kazanımlar elde etmekte ve özellikle ABD ve Japonya'nı nüfuz bölgelerine sızmaktadır. Örneğin, ortak pazar ülkeleri ile Asya ülkeleri (Taylan, Malezya, Singapur, Indonezya, Filipinler) arasında 1979 Aralık ayında anlaşılarak, Mart 80'de imzalanan işbirliği anlaşması bu alanda atılan yeni bir adım oluşturmaktadır. 5 yıl içinde gerçekleşecek olan bu anlaşma en başta FAC yararına gelişen bir dış ticaret ve doğrudan yatırım istemleri içermektedir. Bu 5 ülke 240 milyon nüfusuyla tarımda oldukça gelişkin bir enfastrüktürle ve zengin hammadde kaynakları ile (tabii kauçuk, palmiye yağı, Bakır, Çinko, Petrol v.d.) FAC emperyalizmi için önemli bir açılım getirmektedir. Diğer yandan ortak pazar ülkeleri ve özellikle FAC finans sermayesinin kapitalist dünyanın bu bölgesinde de konumlar elde etmesi ABD ve Japon finans sermayesi için büyük bir kayıp olmaktadır.

15 yıldan beri süre gelen merkezleşme ve tekelleşme dalgası sonucunda, önceden var olan dev ABD tekellerinin yanı sıra, aralarında çok sayıda FAC tekellerinin de bulunduğu uluslararası alanda iş gören "daima kapitalist dünyanın daha büyük bölümünü içine alan" birçok yeni tekelin oluşması dev tekeller a-

rasına gerçek bir yarışma soktu. Bununla bağlı olarak emperyalist çelişkiler, emperyalizmin ekonomik yapısı, emperyalist ülkelerde hızla yükselen politik gericiliği ve politik baskı ve saldırıları güçlendirdi.

BANKA TEKELLERİNİN HIZLA YÜKSELEN HAKİMİYETİ :

Başta gelen endüstri konsernleri ve konsern grupları büyük bankalarla ilgisi olmayan izole olmuş ya da bankaların yanı başında etkinlik gösteren iktidar grupları değildir. Aksine, bunlar birbirini içinde erimiş çitişmiş bulunan endüstri, ticaret ve banka sermayesinin organlarıdır. Bu nedenle, FAC'deki sermaye ve iktidarın merkezleşme boyutlarının genişliğini anlamak için burada adı geçen konsernlerin çok az sayıdaki finans grubunun özgün organları olduğunu bilmek gerekir. Emperyalist ülkelerin politikasının temel çizgisini görebilmek için, endüstri-ticaret ve banka sermayesinin birbirleri ile çitişmesini bu finans guruplarının yapısını ve banka tekellerinin burada oynadığı önemli rolü anlamak şarttır.

İlk savaş sonrası yıllarda geçici olarak tam etkin olamayan büyük banka tekelleri DEUTSCHE BANK, DRESNER BANK ve COMMERZ-BANK daha sonra 24 Aralık 1956 yılındaki ikinci büyük banka kanunuyla birlikte güçlendiler, hareket yeteneklerini arttırdılar. Bu zamana dek, 1945'den sonra ülke dışında izlenen önlemler ve kısıtlamalarla, ülke dışında hiç bir pay, dayanak noktası ve şubeye sahip olamayan bu bankalardaha sonra FAC'daki durumlarını düzeltirken adım adım karşılıklı iliş -

kilerle yeni baştan bunları elde ettiler.

70'li yıllar boyunca FAC'nin büyük banka tekelleri- hemen hemen endüstri konserne- rine paralel olarak- kendi kız kuruluşları yoluyla, diğer bankalarda sermaye payları yoluyla, uluslararası bankacılık enstitülerine katılarak yada ülke dışındaki diğer dayanak noktaları yoluyla, kapitalist dünyanın her yerinde temsil edilen, uluslararası çapta faaliyet gösteren güçlü tekel sahipleri durumuna geldiler.

1978'de yalnızca DEUSCHE BANK 22'si çok yüksek oranda ya da yarıdan fazlası olmak üzere 53 yabancı banka ya da finans kuruluşunda pay sahibiydi. Aynı yıl DRESNER BANK 36. yabancı banka ve finans kuruluşlarında (16'si yüksek oranlı pay olmak üzere) pay sahibi bulunuyordu. COMMERZBANK ise 15'inde oldukça büyük etkinliğe sahip olmak üzere 30'un üzerinde pay sahibi idi.

Endüstride olduğu gibi bugün bankacılık alanında da FAC'ın en büyük konsernleri, kapitalist dünyanın en önde gelen uluslararası tekelleri arasında yer almaktadır. Londra'da yayınlanan "The Banker" dergisi Haziran '78 sayısındaki verilerde 1977 yılında (yatırım hacmine göre dünyadaki en büyük 25 banka içinde sadece FAC'dan Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commerz Bank da içinde olmak üzere 4 banka bulunmaktaydı. Bunlar arasında Deutsche Bank en büyük iki ABD banka tekelinden (BANK OF AMERİKA 66.4 mrd Dolar yatırım ve CİTİ BANK 55.7 mrd Dolar yatırım) sonra 54.8 mrd Dolar yatırımla kapitalist dünyanın banka tekelleri arasında 3. yeri alıyordu.

İşveren mecmuası "Wirtschaftswoche" nin yazdığı gibi 70'li yıllarda sermaye ihra- cı alanında bankalar "...ortalama yılda % 25 büyüme hızıyla tüm diğer dalların önünde..." gidiyordu. (1)

Bugün FAC'ın büyük bankaları, dış ülkelerde- ki iş hacimlerini % 25- % 30 genişletiyor ve bu yolla tüm gelirlerinin % 30- %40'nı sağ- lıyorlar. (11) Gelecek dönemde'de yeni baş- tan bir zorlama beklenmelidir.

FAC banka tekellerinin uluslararası arenada hızla büyümesinin temeli ve çıkış noktası, banka sermayesinin FAC'da bir kaç yıl içindeki güçlü yoğunlaşma ve merkezleşmesine bağlıdır. Daha 1975'de BUNDESVERBAND Deutsche Bank'ta birleşmiş 292 özel bankanın (bunlar- dan 49'u yabancı sermaye katılımlı) toplam % 63 kadarı (222 mrd DM) üç banka tekelinin elinde toplanmıştı. Bunların bilançosunda 355 mrd DM'lık servet yer tutuyordu. (2) Bu yüksek yoğunlaşmaya bağlı olarak üç bü- yük banka tekeli FAC'deki şubelerini sis- temli bir biçimde 1960'da 1500'den , 1975'de 2762'ye ve 1978'de 3132'ye yükseltti.

Bu banka tekellerinin her birinde, Endüstri, ticaret, sigortacılık enerji ve inşaat dalından, tarımda hakimiyet kurmuş yiyecek maddeleri konsernlerine dek en güç- lü konsernler ve patronlar gruplaşmaktadır. Banka tekelleri, bunların her biriyle bir- çok bağlarla bağlanmış olup kendi araların- da var olan ve koordine edilen yeniden üre- tim ve dolaşım ilişkileri temelinde güçlü finans grupları haline gelmişlerdir.

(1) Wirtschaftswoche, Düsseldorf, 24.9.76

(2) Alm. Bankalar Birliği yıllık raporu 1976/77, Köln 1977, s.36

(3) Wirtschaftswoche, 24.9.1976

FİNANS GRUPLARI - FİNANS SERMAYESİNİN EKO-
NOMİK İKTİDAR MERKEZLERİ :

Lenin " Kapitalizmin en yüksek aşaması Emperyalizm" yapıtında şöyle yazıyordu: "Birkaç elde yoğunlaşmış bulunan ve fiilen bir tekel uygulayan finans sermayesi, şirketler kurma, menkul kıymetlerin emisyonu, devlet borçları v.b. yollarından muazzam ve gitgide büyüyen karlar elde etmekte, finans oligarşisinin egemenliğini güçlendirmekte ve toplumun tümünü tekeller yararına haraca bağlamaktadır." (1) '

Yayınlanalı 60 yılı aşkın bir zaman geçmiş olan yapıttaki saptama günümüz emperyalizmi ve PAC finans kapitali için hala geçerlidir. Son 15 yıl içindeki güçlü tekelleşme dalgası ve tekelci kapitalizmden tekelci devlet kapitalizmine tam geçiş sonucunda finans sermayesinin dünyanın emperyalizmin hakimiyetindeki bölümünde tekel durumunu güçlendirme ve genişletmek için ortam ve olanaklar önemli bir şekilde gelişti.

Bu tekel durumu PAC finans sermayesinin yapısı ve iktidarı, önde gelen endüstri, ticaret ve sigorta konsernlerinin banka tekelleri ile çitişme biçimleri ve bunun yoğunluğu somut olarak incelendiğinde bunun her durumda tüm banka tekellerindeki aynılığı ya da bu bu çitişmenin aynı biçim ve yoğunluğu gösterdiği saptanır. Çoğunlukla belirli konsernler şu yada bu özel bankalarla ilişkileri yanısıra belirli banka tekelleri ile de çok sıkı bir biçimde bağlıdırlar. Bu konsernler için daha kuruluşlarından başlayarak temel banka (ev bankası) rolünü üslenen bu banka tekelleridir. Büyük bankaların bu konumu sadece büyüklüklerine değil, aynı zamanda dün-

(1) Lenin "Kapitalizmin En Yüksek Aşaması A Emperyalizm" konuk yay. Şubat 1979 S. 52

ya çapında banka fonksiyonları elde edip universal bankalar haline gelerek diğ er bankalar karşısında da tekel durumuna yükselmelerine bağlıdır.

Çoğu durumda , fakat en çok anonim şirketlerde, büyük endüstri yatırım kuruluşları olarak gör len ve ticaret konsernlerinde birden çok banka tekeliyle az çok yakın finans kapitalist ilişkiler bulunmaktadır. Burada son 10 yıllardaki bilimsel teknik ilerlemeler ve üretim güçlerinin hızlı gelişmesinin getirdiği üretimin toplumsallaşmasının özünde yeralan önemli gelişmeler kendini yeniden göstermektedir. Endüstri ve ticaret konsernlerinin birden çok bankayla ilişkileri kural olarak büyük bankayı gereksindirmiştir. (Burada 1 notlisteye bakınız)

Bu tarihsel süreçle birlikte yüksek derecede yoğunluğa sahip endüstri ve ticaret konsernlerinin banka sermayesiyle içiçe girmesi büyük finans kapital merkezleri ya da finans grupları meydana getirmektedir. Bu finans gruplarının bu gelişim içinde kendi aralarındaki ilişkilerde- göreceli kalıcılıklarından bağımsız olarak- birinin etkinlik kazanıp diğ erinin yitirmesi ya da rekabet içindeki diğ er finans grupları tarafından bazılarının etkinlik alanı bölgesel olarsınırlı kalmakta diğ er finans grupları tarafından ele geçirilmesi sonucu belirli değişiklikler olmaktadır. Böylece bu gruplardan bazılarının etkinlik alanı bölgesel olarak sınırlı kalmakta diğ erlerinininki derinliğine ve genişliğine gelişmektedir.

Bu inceleme sadece emperyalist  lkelerde üretim güçlerinin hızlı gelişmesi sonucu devletin yeniden-üretim sürecinde (reprodüksiyon) oynadığı rol  değil, aynı zamanda devletle sı-

kı sıkıya birleşmiş finans gruplarında banka tekellerinin önemini ortaya koymayı amaçla -maktadır.

Finans grupları, bankaların özgün rol ve işlevi sayesinde ekonomide kilit noktaları elde etmiş bulunuyorlar. Bu bankaların elinde bulunan güçlü kredi potansiyelinden yararlanıyor ve her daldan işletmelerde sermaye yatırımları yapıyorlar. Bankaların elde tuttuğu ve hakim finans gruplarının çıkarına kullanılan depozit aksiyonlara dayanıyorlar. Bankaların danışmanlar kurulları ve yönetim kurullarında yer alan ve bu görevleri sayesinde sürekli informasyon elde eden üyelere yararlanıyorlar.

Finans gruplarında büyük endüstri ve ticaret konsernleri çıkarlarına işlev gören banka tekellerinin kasalarında her cinsten tahviller yanı sıra en hareketli sermaye biçimi olan son derecede büyük çapta serbest para sermaye toplanıyor ve bu, finans gruplarına büyüyen konsernlerde en hareketli ve etkin bir güç oluşturduğu gibi, aynı zamanda bu sistemde merkezleştirici bir işlev de görüyor. Kendi başına oluşan böylesi bir finans gurubunda kaçınılmaz biçimde gerekli olan bu işlev ancak banka tekelleri tarafından yerine getirilebilir.

Ne var ki FAC'nin banka tekelleri kendi aralarında konsorsiumlar yoluyla ya da ortak yatırımlar (örneğin ülke dışında) yoluyla varolan ilişkilere karşın birbirlerinden en keskin bir biçimde ayrılmaktadırlar. Hiç birinin yönetim ya da danışmanlar kurulunda bir diğ erinin temsilcisini görmek olanaklı değildir. Bu merkezi bankalar arasında ne ser-

maye alışverişi ne de personal değişimi yoktur. Bu durum aslında rekabet içinde olan banka te-kelleri ve finans gruplarının birbirlerine kar-şı, kendi varlıklarının güvenliğini sağlamaları açısından anlaşılabilir bir şeydir.

Sadece Dresdner Bank ve ona göre daha küçük olan Bayerischer Hypotheken-und Wechsel Bank'ın danışmanlar kurulunda yıllardan beri bir diğer bankanın danışmanlar kurulu baş-kanı yer almaktadır. Bu durum ise Bayerische Hypotheken-und Wechsel Bank'da etkin olan nis-beten küçük ve bölgesel işlev gören bir fi-nans grubunun Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commers Bank gibi büyük finans grupları karşısındaki bağımsızlığının göreceli olarak sınırlı kalışıyla bağlıdır.

Banka tekellerinin finans grupları içinde oynadığı önemli rolü, bunların endüstri yada, ticaret konsernleri üzerindeki iktidarı olarak düşünmemek gerekir. Bu banka tekelleri birbiri ile çitisen endüstri, ticaret ve ban-ka sermayesinin finans sermaye olarak kendini gösterdiği emperyalizm çağında sermayenin bu yeni biçiminin birer organı olarak ortaya çık-maktadır. Finans grupları sisteminde oynadık-ları önemli ve belirleyici rol nedeniyle de gerçekte varolan finans gruplarının incelenme-sinde çıkış noktası olarak FAC'de önde gelen tekелci özel banka konsernleri ele alınmıştır.

Bir sıra büyük endüstri, ticaret ve sigorta konserlerinin birlikte çitiştiği finans grup-larını ifade etmek için birçok konsernin a-dını sıralamaktan kaçınmak amacıyla bunların merkezinde bulunan banka adı kullanılmıştır. Burada, aşağıdaki 5 finans grubu ele alınacak-tır.

Deutsche Bank, Dresdner Bank, Commers Bank
Bayerische Hypotheken-und Wechsel Bank.ve
Bayerrische Vereinsbank. Bunlardan son iki-
sinde daha küçük ve genellikle Bavyera çev-
resinde yani bölgesel olarak çalışan finans
grupları işlevdedir.

Tek tek endüstri ve ticaret konsernle-
rinin şu ya da bu finans grubuna ait oluşu-
nu saptamak için de 3 ölçüt kullanılmıştır.

- 1- Banka konsernleriyle, endüstri ve ticaret
konsernlerinin karşılıklı yada tek yanlı
sermaye payı.
- 2- Banka ve diğer konsernler arasında karşı-
lıklı ya da tek yanlı personal ilişkileri.
- 3- Banka konsernlerinin diğer konsernlerde
ve işletmelerde ki hisseleri yoluyla etkin-
liği.

DEUTSCHE BANK FİNANS GRUBU:

Deutsche Bank finans grubu DİAC'deki en güçlü finans grubudur. Siemens, Bosch, Mannesmann, Klöckner, Heesch, ENKA (AKZO) yanı sıra, Quant ve Flick gibi çok yönlü konsernler, kimya konsernleri BAYER ve BASF, inşaat konserni Berthelsmann v.d. bu grubun çekirdeğini oluşturmaktadır.

Siemens konserniyle Deutsche Bank arasındaki yakın ilişkilerin tarihsel geçmişi vardır. Örneğin Deutsche Bank'ın kurucuları arasında Siemens ailesi de bulunmaktadır. Deutsche Bank'la Mannesmann arasındaki ilişkiler de bu konsernin kurulduğu 1890 tarihine dek uzanır. Mannesmann'ın kuruluşunda Deutsche Bank ve o dönemde bu bankada önemli hisse sahibi bazı kapitalistler de yer almıştı. Deutsch Bank'la Bosch konserni arasında da on yıllardan bu yana süregelen finans-sermaye ilişkileri bulunmaktadır. Aynı şey, bu finans grubuna bağlı olan ve 1973'de ortaklaşa Bosch-Siemens GmbH'i kuran elektronik konsernleri Siemens ve Bosch için de geçerlidir.

Bu yakın ilişkiler kendini Deutsche Bank'ın denetleme kurulunda da göstermektedir. (Bunun için ekteki grafiği inceleyiniz) Siemens AG'nin denetleme kurulu başkanı Peter von Siemens ve Robert Bosch GmbH'nin işletme başkanı Hans L. Merkle'nin yıllardan beri Deutsche Bank denetleme kurulu başkan yardımcılığı görevlerini yürütmeleri hiç de raslantı değildir. Aynı şekilde Friederick Flick Industrie Verwaltung KGAA yöneticisi Karl Friederick Flick, Klöckner'in yöneticisi Jörg A. Henle, AKZO NV'nin denetleme kurulu başkanı van den Brinck ve ALTANA AG ve BMW AG'nin yönetim kurulu başkanı Herbert Quant da bu kurulda yer almaktadır.

Bu güçlü konsernlerin önde gelen temsilcileri denetleme kurullarındaki üyelikleriyle bu banka tek llerinin tüm çalışmalarında önemli bir etkinlik kuruyorlar. Bu, aynı zamanda diğer konsernlerin banka genel başkanları, danışmanlar ve yönetim kurulu üyeleri olan temsilcileri için de geçerlidir. Bunlar da rasgele seçilmiyip, daima yönetici çevrelerden, genellikle ana kuruluşun yöneticilerinden oluşmaktadır. Örneğin, banka genel danışmanlar kurulunda BAYER AG'nin yönetim kurulu başkanı, BASF AG'nin, Mannesmann AG'nin, Daimler Benz AG'nin, Otto Wolf AG'nin, Alianz Sigortacılık AG'nin, Hapag Lloyd AG'nin, Werthelsmann AG'nin, devlet konserni VEBA ve RWE'nin yönetim kurulu başkanları; AEG-Telefunken AG, Metallgesellschaft AG, v.d.'nin yönetim kurulu başkan yardımcıları yer almaktadır.

Buna karşılık olarak Deutsche Bank da kendisiyle bağlı konsernlerin ve sermaye yatırımı ya da banka kasalarında sakladığı depozit hisseler yoluyla kendine bağımlı kıldığı kuruluşların denetleme ve yönetim kurulu üyeliklerinde ve müdürlüklerinde yer almaktadır. Bir Deutsche Bank yönetim kurulu üyesinin (şimdilik Wilfried Guth) Siemens AG'de denetleme kurulu başkan yardımcısı görevini üstlenmiş olması raslantı değildir. Mannesmann AG ve Daimler Benz AG'de de durum aynıdır. Daimler Benz AG'nin yönetim kurulunda Deutsch Bank'ın yönetim kurulu üyeleri yanı sıra bu bankanın denetleme kurulu üyesi olan Peter von Siemens ve Friederick Karl Flick de yer almaktadır.

Deutschen Bank'la büyük konsernler arasındaki personel ilişkileri ve kongrelerdeki oy hakları ekteki grafikte gösterilmiştir. Deutsche Bank'ın bunun dışında da yüzlerce işletmeyle olan ilişkileri yer sorunu nedeniyle ele alınmamıştır.

Bu arada kısaca bu finans grubunun yapısında son 15 yıl içindeki değişikliklere de değinmek gerekiyor. Bunlar arasında Flick, Thyssen (bu, aynı zamanda Bankhaus Sal. Oppenheim'la da bağlıdır), ve AEG gibi önceleri Dresdner Bank içinde bulunan, şimdi ise bu ilişkilerini tümüyle kesmemiş olarak birlikte daha çok Deutsche Bank içine girmiş konsernler vardır. Bu durum, Deutsche Bank'ın son on yıllardaki birleşme dalgasıyla birlikte rakipleri Dresdner Bank ve Commerzbank'a karşın daha uygun bir branş yapısı ve önemli konumlar elde ettiğini gösteriyor.

Bu süreç içinde finans grupları arasındaki ilişkiler de yakınlaşmıştır. Emperyalizm için karakteristik olan tekeller arası rekabet, yarışma ve diğer yandan birlikte çalışma finans grupları arasında sürüyor. Deutsch Bank finans grubunun RAG'deki diğer finans grupları üzerindeki gücü, bugün kendisini eskiden olduğundan çok daha fazla göstermektedir. Örneğin, Deutsche Bank, Thyssen AG'de Dresdner Bank'dan belirgin ölçüde daha fazla oy hakkına sahiptir. Thyssen AG yönetim kurulunda Deutsche Bank finans grubu iki kişiyle temsil edilmektedir. Deutsche Bank yönetim kurulu üyesi Alfred Guth ve Siemens konserninden Gerd Tacke Thyssen AG yönetim kurulunda yer almaktadırlar. Buna karşın burada Dresdner Bank'ı sadece bir kişi, Helmut Baetzgen temsil etmektedir. Bankhaus Sal. Oppenheim'ın da Thyssen denetleme kurulunda sadece bir tek temsilcisi bulunmaktadır.

Aslında Thyssen ailesinin bu konsern içindeki etkinliği bir süreç içinde büyük bankalar tarafından sınırlı hale getirilmiştir. Bunlar arasında Deutsche Bank finans grubu Rhein-stahl konserninin (etkinlik açısından Deutsche Bank'a ait) Thyssen konserniyle bağlarına da dayanarak bu konsern içinde güçlü duruma gelmiştir.

Flick konserni faşist Almanya'nın yenilgisine dek Dresdner Bankla yakın finans sermaye ilişkileri içindeydi. 2.Dünya Savaşı'ndan sonra Flick'in Deutsche Bank'la ilişkileri güçlendi. Bu, her şeyden önce, Deutsche Bank'ın da Flick'le birlikte Daimler Benz'deki büyük sermaye payı ve buna bağlı olarak yönetici role sahip olması temelinde olmuştur.

RWE, VEBA- Vereinigte Elektrizitäts Werke Westfalen, Vereinigte Industrieunternehmen (VIG) ve Volkswagen konserni gibi hisselerinin çoğu Bonn devletine ait olan konsernler de Deutsche Bank finans grubunun etkinlik alanı içine girmektedir.

Deutsche Bank finans grubu R. Almanya'daki aktif sermayenin üçte birini kontrol etmektedir. Yapım sanayiinde, özellikle, kimya, demir-çelik, otomobil yapımı, elektro-teknik endüstrisinde olduğu gibi makina ve gövde yapımı endüstrisinde de son derecede güçlüdür. FAC'deki yapım sanayiinde sermayesi 100 milyon markdan fazla olan en büyük 70 anonim şirketten 38'i bu finans grubuna aittir. Bu 38 kuruluşun hakim olduğu temel sermayenin tümü 1978 başında 18 trilyon 560 milyar marka buluyordu. Bu, 100 milyon markdan fazla aktif sermayeli en büyük 70 kuruluşun toplam sermayesinin yüzde 60,6'sını ve yapım endüstrisindeki 747 anonim şirketin toplam aktif sermayesinin yüzde 47,2'sini bulmaktadır.

Deutsche Bank finans grubu FAC'nin dış ticaretinde de ödeme işlemlerinin üçte birinden fazlası üzerinde söz sahibidir. Bu finans grubu diğer ülkelerdeki ve en başta Batı Avrupa ülkelerindeki finans sermayeyle de bağlanmış ve kimi alanlarda bunlarla içiçe girmiştir. Bunlar arasında Belçika Solvay Konserni ve Hollanda AKZO konserni (BAYER) ile geleneksel bağların yanı sıra FAC tekölcü sermayesiyle (BAYER) ve Belçika

Gevaert grubuyla 1964'de ortaklaşa kurulan AGFA-Gevaert konserni ve 1970 başlarında oluşturulan Alman-Hollanda çelik konserni ESTEL'i anmak gerekir. Belçika ve Hollanda finans sermayesiyle ve aynı zamanda Fransız ve Lüksemburg finans sermayesiyle ilişkiler Deutsche Bank finans grubunun etkinlik alanını geliştirmesinde önemli rol oynamıştır.

FAC EKONOMİSİ AZ SAYIDA FİNANS GRUBUNUN HAKİMİYETİ ALTINDA BULUNMAKTADIR

Yukarda bahsi geçen diğer dört finans grubunun tek tek incelenmesine bu araştırmada yer verilmemiştir. Ne var ki, başında Deutsche Bank, Dresdner Bank ve Commerzbank'ın bulunduğu 3 finans grubunun sahip olduğu ya da kontrol altında tuttuğu konsern ve büyük işletmelerin 1978 yılında 450 milyar mark cirosu olduğunu bilmek bunların gücünü kavramak için geçerlidir. Bu 450 milyar markın 80 milyarı dış ülkelerdeki kız kuruluşlardan gelmiştir. Bu üç finans grubu, 700 bini dış ülkelerde olmak üzere 3 milyon işçi ve hizmetli çalıştırmaktadır. Bu sayının yarısından fazlası tek başına Deutsche Bank finans grubuna aittir. Bu finans grubu 1978'de 2 milyon işçi ve hizmetli (550 bini dış ülkelerdeki kız kuruluşlarda) çalıştırarak 300 milyar marka yakın ciro yapmıştır.

1978'de aktif sermayesi 100 milyonun üstünde bulunan yapım endüstrisindeki en büyük 70 kuruluşun 54'ü sadece bu üç finans grubuyla Bayerische Hypotheken und Wechselbank bölgesel grubuna ve bunlarla yakından bağlı Allianz Münchner Rückversicherung sigorta grubuna aitti. Bu 54 konsernin 1978 başındaki aktif sermayesi 23 milyar markı buluyordu. Bu, FAC endüstrisinde belirleyici rol oynayan en büyük 70 kuruluşun tüm aktif sermayesinin yüzde 75'ini bulmaktadır. Bunların tüm yapım endüstrisindeki aktif sermayedeki payı ise yüzde 53'ü bulmaktadır. Bu orana, bu fi-

nans gruplarına bağılı ya da onların kontrolu altındaki daha küçük kuruluşların da sermayesini eklemek gerekir.

Yapım endüstrisindeki en büyük anonim şirketlerden 15'i de yaklaşık 7,2 milyar mark sermayeyle diğer ülkeler finans sermayesinin (en başta ABD ve İngiltere) hakimiyeti altındadır. Bunlar arasında uluslararası petrol katellerine bağılı İngiliz-ABD petrol konsernleri (Deutsche SHELL AG, ESSO AG, Detusch BP, Mobil Oil ve Deutsche Texaco AG) yanı sıra General Motors'a ait olan Adam Opel AG ve Ford konsernine ait olan Köln Ford işletmelerini saymak gerekir.

1978 başında bu en büyük 70 anonim şirket içinde finans gruplarına bağılı olmayan tek büyük işletme Nixdorf Computer AG idi. Ne var ki, bu arada o da bir hisse senedi paketiyle Deutsche Bank kanalından Deutsche Bank finans grubuna bağlandı.

FAC finans grupları ülkenin ekonomisinde kilit noktaları tutuyorlar. Bunların iktidar ve hakimiyeti sadece onlara ait olan ya da ortak kontrol altındaki çok sayıda endüstri, ticaret konsernleri, inşaat, sigortacılık işletmeleri, v.d. ile sınırlı kalmıyor. Devlete ait büyük konsernler de bu çerçeve içine giriyor. Onlar devlet makamlarıyla ve kaynaklarıyla da bir çok ilişki içinde bulunuyorlar. İşveren örgütlerindeki önemli pozisyonları ve etkinlikleriyle bir çok devlet kuruluşunda, yarı-devlet kurumlarda, danışmanlıklarda yer tutuyor, söz sahibi oluyorlar. Kendilerine bağılı, önde gelen büyük banka tekellerine de dayanarak sonsuz olanaklar elde ediyorlar.

Böylece, aralarında dış ülkelerin finans sermayesi de olmak üzere (en başta ABD ve İngiltere ve bunların yanı sıra Fransa, Hollanda, Bel-

çika) bu az sayıdaki finans-sermaye gruplarının etkinliği, sadece ekonomide hakim oldukları kitlit noktalarla bitmiyor. Bunlar, ekonominin her alanındaki güçlerine dayanarak devlet iktidarı ve politikada da hakimiyet kuruyorlar. Buralar- da tuttukları yerlerde kendi politikalarını uyguluyor, uygulatıyorlar.

"Bir tekel, oluştuğu ve milyarlarla oynamaya başladığı zaman, politik düzen ve tüm diğer ayrıntılar ne olursa olsun, toplumsal yaşamın tüm alanlarına, engel olunamaz bir şekilde sızar." (Lenin, "Kapitalizmin Sonuncu Aşaması Emperyalizm", Konuk yay., Şubat 1979, s.56

NOT: Elinizdeki not, "Institut für Internationale Politik und Wirtschaft" (IPW) dergisinin 4.1980 sayısındaki aynı başlıklı araştırma temel alınarak ve büyük çapta buradan çeviriler yapılarak hazırlanmıştır.

TABLO -I

En güçlü endüstri konsernleri ve konsern grupları içinde başta gelen 50 tanesinin tüm FAC endüstrisinin cirosunda ve işgücünün kullanılmasındaki payları:

	tüm endüstri cirosu	50 büyük kon- sern		tüm çalışanlar (X 1000)	konsern- lerde ça- lışanlar X1000 oran
	mily DM	mily DM	oran		
1957	206 047	61 520	29,9	7 494	1 861 24,8
1976	819 600	386 000 (436 100)	47,1 (53,2)	7 428	2 700 36,3 (3 260) (43,9)

not: parantez içindeki sayılar bu konsernlerin dış ülkelerdeki kız kuruluşlarının cirosunu ve buralarda çalışan işçi ve hizmetlileri de içermektedir. Bu konuda 1957 yılına ait bir veri yoktur.

TABLO -II

Dünya çapında en güçlü 50 endüstri konserninin ülkelere göre dağılım

	1957	CP	1962	CP	1978	CP
ABD	44	84,6	39	80,8	21	54,4
Büyük Britanya	3	4,7	3	4,7	3	5,2
Büy.Britanya- Hollanda (1)	2	9,8	2	7,8	2	7,6
İsviçre	1	0,9	1	3,2	1	1,3
FAC	-	-	3	1,4	7	10,0
İtalya	-	-	1	1,0	1	1,5
Hollanda	-	-	1	1,1	1	1,8
Japonya	-	-	-	-	6	7,2
Fransa	-	-	-	-	5	6,3
diğer ülkeler	-	-	-	-	3	4,7
TOPLAM	50	100,0	50	100,0	50	100,0
ciro (milyar dolar)		110		130		829

not: CP: toplam cirodan payı, (1) Royal Dutch/Shell ve Unilever (veriler Fortune, Chicago'dan alınmıştır)

TABLO -III

FAC tekелci sermayesinin en büyük uluslar-aşırı konsernleri

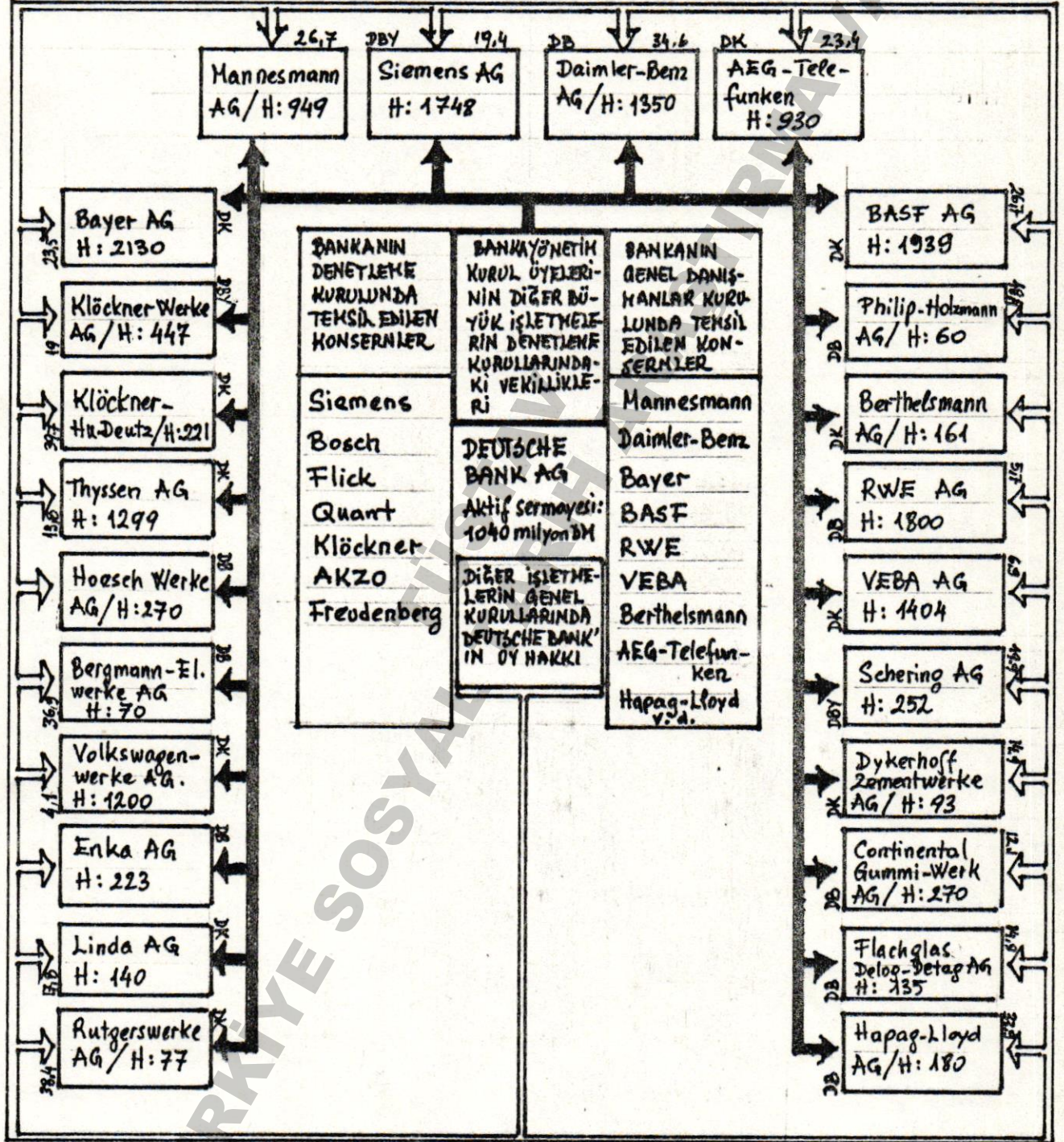
	toplam FAC'nin cirosu dışındaki (milyon DM)	tüm çalışanlar FAC'nin (x 1000) dışındaki
Siemens	27 500 8 800	350,0 130,0
Daimler-Benz	26 360 4 700	173,3 35,2
Bayer	24 900 11 300	210,6 63,0
Volkswagenw.	24 152 5 634	191,9 59,0
Hoechst	23 800 7 600	182,9 80,0
Thyssen	23 775 1 600	165,7 10,5
BASF	23 300 5 400	114,8 26,0
AEG-Telefunk.	14 286 3 721	158,4 55,0
Mannesmann	12 000 2 700	110,0 26,3
Bosch	9,160 2 968	110,5 35,0
Quant	8 738 1 500	66,0 10,8
Henkel	5 363 2 268	34,2 14,4
TOPLAM	223 334 58 191	1 863,3 545,2

TABLO -IV

FAC'deki seçkin 90 anonim şirketin denetleme kurullarındaki bankaların ve sigorta kuruluşlarının tuttuğu yer

Banka ya da sigorta kuruluşunun adı	toplam üye sayısı	onur başkanı	denetleme kurulu başkanı	denetleme kurulu başkan yard.
Deutsche Bank AG	61	3	18	4
Dresdner Bank AG	36	-	4	5
Commerzbank AG	28	-	4	5
Bayerische Hyp.- und Wechsel B. AG	16	-	7	6
Bayerische Vereinsbank AG	16	-	7	4
Allianz/Münchener Rückvers. sigorta grubu	23	-	-	5
geri kalan banka ve sigorta kuruluş.	15	-	3	1
TOPLAM	195	3	43	30

Aşağıdaki grafik Deutsche Bank'la büyük konsernler arasındaki ilişkileri sergilemektedir. Ortadaki kutunun iki yanında büyük konsernlerin Detsche Bank denetim ve danışmanlar kurulundaki konumlarını göstermektedir. Dış tarafta yer alan küçük kutularda da Deutsche Bank'ın büyük konsernlerin yönetimlerinde elde tuttuğu konumlar görülmektedir.

- DB : Konsernini denetleme kurulu başkanı Deutsche Bank temsilcisi
DBY : Konsernin denetleme kurulu başkan yardımcısı Deutsche Bank temsilcisi
DK : Konsernin denetleme kurulunda Deutsche Bank temsilcisi var.
H : Aktif sermayesi

ÇELİK KRİZİ

FAC'nin başlıca demir-çelik üretim merkezi olan Ruhr Bölgesinde Dortmund şehri Ekim ayından beri alarma geçti. Onbinlerce insan imza kampanyaları ile, yürüyüşlerle Dortmund şehrinde yeni bir çelik fabrikasının kurulmasını istiyorlar. "Stahlwerk jetzt!" belgisi altında yürütülen bu eylemlere Dortmund'daki Türkiyeli işçiler de Türkçe bildirilerle, Türkçe fabrika gazeteleri ile aktif bir biçimde katılıyorlar. IG-Metall genel yönetim kurulu üyesi Lutz Dieckerhoff Kasım başında şöyle dedi: "Eğer Dortmund'da yapılması önceden kararlaştırılmış olan çelik fabrikası yapılmazsa yalnızca bu şehirde 9000-10000 işyeri yok olacaktır." Aileleri ile beraber bu 40-50 bin kişi eder ki zaten bütün nüfusu 620 bin dolayında olan ve işsizlik oranının % 6 olduğu (FAC ortalaması % 3,8) Dortmund için bu bir yıkım demektir.

Dortmund'da işyerlerinin savunulması amacıyla yürütülen mücadele bize tekelci kapitalist düzenin işlevişini tanımak için bir fırsat veriyor. Bu nedenle olayı daha geniş bir çerçevede içinde ele almakta yarar vardır.

Kapitalist demir çelik endüstrisinin karakteristik nitelikleri

Demir çelik endüstrisinin bütün endüstri dalları içinde olağanüstü bir yeri vardır. Bu endüstri kolunun ürettiği mallar hemen bütün üretim araçlarının yapımında (makina ve donatım, uçak hariç tüm taşıt araçları) tüm yatırımlarda (her çeşit inşaat) vazgeçilmez bir girdi olduğundan bütün

diğer endüstri dallarının gelişmesi demir-çelik endüstrisinin üretimine bağlıdır. Bu önemli konumun diğer yüzü, demir çelik endüstrisinin yatırımlara olan dolaysız bağı nedeniyle kapitalist ekonominin devresel dalgalanmalarından (konjonktür) en şiddetli etkilenen üretim dalı olmasıdır. Genellikle endüstri üretiminin tümündeki dalgalanmalar demir çelik endüstrisinde daha derin sarsıntılara yol açar.

Yine aynı yakın bağ nedeniyle son 6-7 yıldır kapitalist ülkelerin ekonomik büyüme hızında meydana gelen düşüş ve bu hızın artık eskisi kadar yüksek olamayacağının anlaşılması demir-çelik endüstrisinin sürüm olanaklarını sınırlandırıyor.

Demir-çelik endüstrisinin ikinci bir karakteristik niteliği, bu işkolunda sabit sermayenin tüm sermaye içindeki payının çok yüksek olmasıdır. Bunun sonucunda demir çelik alanındaki yatırımlar büyük bir sermaye gücünü gerektiriyor. Bu özelliğe bağlı olarak demir çelik endüstrisinde sermayenin merkezileşmesi süreci diğer işkollarına kıyasla daha hızlı işlerken, öte yandan gerekli yatırımların gerçekleştirilmesi en güçlü tekellerin bile kolay kolay altından kalkamayacakları bir yük oluşturuyor. Bu özelliğin önemli bir pratik sonucu var: Demir çelik endüstrisindeki üretim güçlerinin gelişmesi (yani yeni teknolojilerin üretimde uygulanmaya başlaması), bu gelişme için zorunlu yatırımlar büyük sermaye yığınlarına ihtiyaç gösterdiğinden, bir dizi küçük önlemlerle sürekli bir gelişme biçiminde değil, uzun aralıklı sıçrayışlar biçiminde ortaya çıkıyor. Tekeller kısa vadeli hesaplarla gerekli yatırımları uzun süre geciktiriyorlar. Dortmund'daki Hoesch demir çelik fabrikasının demode olmuş teknolojisi bunun canlı bir örneğidir. Benzeri bir durum Fransız Lothringen çelik endüstrisinde de görülüyor.

Üçüncüsü, demir çelik endüstrisindeki sermaye bileşiminin bu özelliği (sabit sermaye oranının yüksek olması), bu endüstri kolunun kapitalist ekonominin devresel bunalımlarından (konjonktür) etkilen-

mesini şiddetlendiriyor. Çünkü bunalım döneminde kapitalist tekeller sabit sermayeyi bu işkolundan geri çekemediklerinden (diğer bir deyişle: işçilere çıkış vererek geri alabildekleri sermaye payı az olduğundan) kar oranındaki düşüş diğer endüstrilere kıyasla daha fazla oluyor.

Yukarıda saydığımız bu üç özellik özde kapitalist toplumun temel çelişkisinden kaynaklanıyor, daha doğrusu bu çelişkinin somut ortaya çıkış biçimidir. Bilindiği gibi kapitalist toplumun temel çelişkisi, bir yandan üretimin toplumsallaşması, öte yandan bu üretimin toplumsal değil özel çıkarlara göre (tekeller!) yönlendirilmesi arasındaki çelişkidir. Demir çelik endüstrisinin diğer endüstri kolları arasındaki merkezzel konumu ve bu işkolundaki gerekli sermayenin büyüklüğü aslında üretimin toplumsallaşmasının bir göstergesidir.

*ür. ar. öz. mülkiyeti
& dolayısıyla*

FAC Demir Çelik Endüstrisinin Bazı Özellikleri

Demir çelik endüstrisinin karakteristik niteliklerine kısaca değindikten sonra FAC demir çelik endüstrisinin kendine has bazı yanlarına işaret edelim. Bu amaçla FAC demir çelik endüstrisinin son yirmi yıldaki tarihçesinin en önemli noktalarına bakacağız.

1960'lı yıllarda FAC'de 8 büyük demir çelik tröstü vardı ve bunların hepsi de kendi kömür ve demir madeni olan aşağıdan yukarı bütünleşmiş tröst biçiminde idiler. Yani her biri kömür çıkartılmasından çelik boru, ray, sac, tel v.s. yapımına kadar uzanan üretim zincirinin tüm halkalarını elinde tutuyordu (klasik "montan" endüstrisi tipi tekeller. Ancak FAC'de üretilen kömürün diğer ülkelerden ithal edilen kömüre kıyasla daha pahalı hale gelmesiyle demir çelik tröstleri kömür madenlerini birer ikişer kapatmaya ya da elden çıkarmanın yollarını aramaya başladılar.

Sonunda 1967'de (1966/67 ekonomik bunalımının yarattığı uygun ortamdan da yararlanarak) Federal

Hükümet eliyle bir devlet tröstü (Ruhr Kohle AG) kuruldu ve bu tröst devlet bütçesinden ayrılan para ile demir çelik tröstlerinin kömür madenleri satın alındı. Böylece tröstler gerekli yatırımlar yapılmadığından verimsiz çalışan 80 bin işçinin (madenci aylıklarını ödemekten kurtuldular. Bu Çözüm ile tekelci devlet kapitalizminde devletin karakteristi bir işlevi gerçekleştirilip kapitalist tekellerin zararları tüm topluma ödetilmiş oldu. Üstelik bu, maden işçilerinin işsiz kalmasını önleyecek bir "reform" olarak propaganda edildi.

60'lı yılların sonu ile 70'li yılların başında dünya demir çelik endüstrisinde üretim güçleri hızlı bir şekilde gelişti. Bir kere çelik üretiminde yer gazından (Erdgas) yararlanma olanağı doğdu. "Direkt-reduktion" denilen yeni bir teknoloji üretimde uygulanmaya koyuldu. Geleneksel Siemens-Martin ve Thomas fırınlarının yerine oksijen çeliği diye tanınan üstün nitelikli çelik üreten yeni tip ocaklar geliştirildi. Daha önceden ulaşım alanında sağlanan yeni gelişmelere bağlı olarak üretimde kullanılan kömür ve demir cevherinin uzak fakat daha verimli yataklardan getirtilmesinde ve üretilen çeliğin tüketim merkezlerine taşınmasında büyük gemilerden yararlanmaya başlandı. Üretim güçlerindeki (özellikle taşıma alanında) bu gelişmenin sonucunda kullandıkları demir cevheri ile kömürü ve ürettikleri çeliği büyük gemilerle taşıma olanağına sahip açık deniz limanlarında kurulu çelik fabrikaları iç bölgelerde kurulu çelik fabrikalarına kıyasla daha elverişli konuma geldiler (düşük maliyet). Oysa, Batı Avrupadaki çelik fabrikalarının bir çoğu limanlara uzak iken, Japon çelik tekelleri çelik fabrikalarının limanlarda kurmuş bulunuyorlar ve böylece Batı Avrupa tekellerine kıyasla dünya piyasasına daha düşük maliyetli mal satabiliyorlardı.

Üstelik birinci bölümde değindiğimiz nedenlerle Batı Avrupa'daki tekeller yeni teknolojilerin uygulanmasını geciktirdiler ve böylece dünya piyasasındaki konumlarını zayıflatılar. Bu durumda dünya

piyajasasında at oynatan ABD ve Japon tekelleri ile rekabet edebilmek için FAC tekelleri konumlarını pekiştirmeye giriştiler. İlkın Ruhr Kohle AG'yi kurdurtup devlet yardımıyla safraları atmış olan FAC tekelleri belli alanlarda uzmanlaşarak uluslararası piyasada daha güçlü olmaya yöneldiler. Krupp ve Klöckner tröstleri özellikle makine yapım alanına ağırlık vererek öncelikle piyasaya çelik satan tröstler olmaktan çıkıp, tükettiği çeliği kendi üreten makina yapan tröstler haline dönuştüler. Gutehoffnungshütte demir çelik üretimini büsbütün bırakıp, makina üretimine yöneldi, kendi çelik üretim birimlerini Thyssen tröstüne sattı. Eskiden yarı yarıya Mannesmann ve Thyssen tröstleri tarafından paylaşılan çelik boru üretimi bu iki tröst arasında yapılan bir anlaşma ile bütünüyle Mannesmann'a devredildi ve böylece Mannesmann tröstü kapitalist dünyanın ikinci büyük çelik boru üreticisi düzeyine yükseldi. Buna karşılık Thyssen Mannesmann'ın haddehane (ham çeliğin işlenmesi) kapasitesini aldı.

Demir çelik tröstleri bir yandan aralarındaki iş bölümünü geliştirerek dünya piyasasındaki konumlarını güçlendirmeye çalışırken, öte yandan da sermayenin merkezileşmesi sürecini hızlandırdılar. Esasen yukarıda örnekleri verilen türden tekeller arası işbirlikleri sık sık onların büsbütün birleşmeleri için bir ön hazırlık işlevi görür. Tekeller arası birleşmelerin en önemli olanlarına kısaca bir göz atalım:

- 1972 yılında FAC'nin ikinci büyük demir çelik tröstü olan Hoesch AG Hollanda demir çelik tröstü Hoogovens ile birleşerek yeni bir tekel oluşturdu: Estel N. V. Böylece ilk kez bir FAC demir çelik tekeli limanlardaki demir çelik işletmelerine el atmış oldu.
- 1973 yılında FAC'nin en büyük demir çelik tröstü Thyssen diğer bir FAC demir çelik tröstü olan Rheinstahl AG'yi yutarak 165 bin kişi çalıştıran, yıllık cirosu (satış toplamı) 17 milyar DM'yi

bulan (1974 rakamları), FAC'nin Volkswagen ve Siemens'ten sonra üçüncü büyük tröstünü kurdu. Diğer bir kaynağa göre ise (1) Thyssen tröstü böylece 1974 yılında 135 bin kişi çalıştırıp yılda 16 milyon tondan fazla çelik üretecek bir kapasiteye ulaşmıştı. Bu kapasitenin ne anlama geldiğini gözümüzün önünde canlandırabilmek için bir karşılaştırma yapalım: Türkiye'nin yıllık toplam çelik üretimi 1978 yılında 3,14 milyon ton idi (2). Demek ki Thyssen tröstü tek başına Türkiye'nin beş mislinden fazla çelik üretim kapasitesini elde tutmaktadır. 1977 yılındaki yıllık satış tutarlarına göre (ciro) sıralarsak, dünyanın en büyük üç çelik tröstü şunlardır: Başta ABD'deki U.S. Steel firması (9,61 milyar dolar), ikinci sırada Japonya'daki Nippon Steel tröstü (8,91 milyar dolar), üçüncü ise Thyssen (8,33 milyar dolar).

- Daha sonra Thyssen Fransız demir çelik tröstü Solmer ile de birleşerek Akdeniz kıyısında (Fos-sur-Mer) üretim yapma olanağına kavuştu.
- 1978 yılında Lüksemburg-Belçika kökenli demir çelik tröstü ARBED Röchlingen-Burbach ve Neunkirchen'deki Saarlütten tröstü ile birleşti.
- Yeni kurulmuş olan Estel N.V. tröstü (Dortmund'daki Hoesch de buna bağlı) ile Krupp Stahl AG arasında işbirliği yapılmaya başlandı.

Demir çelik endüstrisindeki sermayenin merkezileşmesi sürecinde yeni bir dalgayı oluşturan bu birleşmelerin diğer bir önemli yanı, bunların genellikle ulusal sınırları aşan, tek tek ülkeler değil, Ortak Pazar capında tekeller kurulmasına yol açan kaynaşmalar olmalarıdır.

Bugünkü bunalımı hazırlayan gelişmeler:

Böylece birbirleriyle mücadele için daha elverişli konumlara geçtikten sonra demir çelik tekel-leri 1972-74 yıllarında dünya çapında hızla artan demir-çelik talebinin de kamçılmasıyla, piyasanın mümkün olduğu kadar büyük bir bölümünü ele geçire-

bilmek için aralarında üretim yarışına giriştiler. Diğer tekellere üstün gelebilmek amacıyla öncelikle kapasitelerini arttırdılar. Öte yandan yeni teknolojilere başvurarak çalıştırdıkları işçi sayısını arttırmadılar, aksine yer yer azalttılar. Aynı zamanda yeni ve daha iyi cins çelik türlerinin üretilmesine (oksijen çeliği gibi) ağırlık verdiler. Bu da yeni üretim birimlerinin yapılmasına, yani kapasite artışına yol açtı.

FAC'de ham çelik kapasitesinin gelişimi (milyon ton):

1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1980
57,9	57,0	58,8	60,4	62,9	65,8	66,9	68,7	69,0

Kaynak: Europäische Gemeinschaft für Kohle und Stahl (EGKS)
(Nachrichten dergisinin "Informationen" eki, 4/1978, S. 6)

Bu politika yalnızca FAC'de değil, tüm kapitalist ülkelerdeki çelik tekellerince izlendi. Böylece kapitalist ülkelerde demir çelik sektöründe önemli ölçüde fazla kapasite kurulmuş oldu. Kapitalist üretimin anarşik niteliği kendini gösterdi. Çelik üretim kapasitesinin artışı sürerken önemli çelik tüketici endüstri dalları olan motorlu taşıt ve gemi yapımında, inşaatta bunalım başlamıştı. Böylece çelik piyasasının en hararetli döneminde ilerdeki bunalımın koşulları da olgunlaşıyordu.

1970'li yıllarda, özellikle bu on yılın ortalarında ana kapitalist ülkelerin (metropol ülkeler) dünya piyasasına demir çelik sürmelerini zorlaştıran bir başka süreç daha etkisini göstermeye başladı.

Çelik üretiminde yer gazına dayalı üretim teknolojisinin gelişmesi ile petrol üreten ülkelerde çelik üretimi çekici hale geldi. Buna bir de söz konusu ülkelerde biriken büyük sermaye yığını eklenince, uluslararası çelik tekelleri buralara yatırım yapıp çelik işletmeleri kurmaya başladılar. Sık sık uygulanan bir yöntem bu tür ülkelerde ham çelik üretiminin ilk aşamalarını yürütmek, bu ham çelikten yüksek vasıflı çelik üretilmesi işlemini ise metropol ülkelerde tutmak oldu. Üretim yalnızca petrol

üreten ülkelere değil, Güney Kore, Brezilya, Tayvan gibi yarı gelişmiş ve ücret düzeyinin düşük, işçi haklarının kısıtlı olduğu ülkelere de kaydırıldı. Ayrıca, kapitalist tekellerin denetiminde yapılan bu üretim kaydırmalarının yanı sıra bazı gelişmekte olan ülkeler de kendi bağımsız demir çelik endüstrilerini geliştirdiler. Meksika, Brezilya, Arjantin, Hindistan, Güney Kore ve Tayvan'ın toplam ham çelik üretimleri 1974'te 25,4 milyon ton iken, 1979'da 45,3 milyon tona yükseldi. Oysa aynı dönemde (yani 1975'te çelik bunalımının başlamasından sonra) metropol ülkelerdeki çelik üretimi hızla düşüyordu. (Bu aykırı gelişmeleri ekteki tablodan da izleyebilirsiniz.)

Çelik üretiminin bir bölümünün başka ülkelere satarılması, FAC içindeki yatırımların durdurulması ve işyerlerinin yok edilmesiyle atbaşı gidiyor. Bir örnek vermek gerekirse, 1973-75 yıllarında 1970-72 dönemine kıyasla FAC çelik endüstrisinin FAC içindeki yatırımları % 18 azalırken, yabancı ülkelerdeki yatırımları % 272 arttı (3). Oysa metropol ülkelerde üretilen çeliğin önemli bir bölümü (1974 yılında FAC'de üretimin % 40'ı) dış pazarlara satılmaktadır. Bu oran Japonya'da daha da yüksektir. Bu koşullar altında dünya çapında (daha doğrusu kapitalist dünya çapında) bir çelik bunalımı kaçınılmazdı.

1975 yılında bunalım patlak verdi. Demir çelik piyasasında sürüm önemli ölçüde azaldı. Bunu gören çelik tüketicileri fiyatların düşeceğini hesapladıklarından yeni sipariş vermeyip depolarındaki malları kullanmaya başladılar, böylece demir çelik tekellerinin sürüm olanakları daha da daraldı. 1975 yılında çelik üretimi 1974'e kıyasla tüm kapitalist ülkelerde geriledi. Örneğin FAC'de 1977 yılındaki üretim 1974'teki üretimden % 26 daha düşüktü. Bunalım başladıktan beş yıl sonra, 1980'de, FAC'deki demir çelik üretimi 1974'teki düzeyinin hala % 17 altında idi. Yalnız sosyalist ülkeler ve kendi iç pazarları için üretim yapan Brezilya, Venezuelalı, Hindistan

gibi ülkeler bu gerilemenin dışında kaldılar.

Özetlersek: Üretim güçlerinin gelişmesiyle çelik piyasasında tekeller arasındaki güçler dengesi değişti. Tekeller buna sermayenin merkezileşmesini hızlandırarak ve dünya piyasasından daha çok pay almak amacıyla üretimi arttırarak cevap verdiler. Böylece üretim fazlası oluştu ve bunalım patlak verdi. Bu örnekte de görüldüğü gibi tekellerin ortaya çıkıp gitgide büyümeleri kapitalist düzene bunalımlara karşı bağışıklık kazandırmıyor. Tersine, tekeller arası rekabet daha büyük sarsıntılara yol açıyor.

Kapitalist çelik endüstrisinin günümüzdeki durumu

Çelik endüstrisinde şu anda önemli ölçüde fazla kapasite vardır. Dünya çapında ele alırsak çelik üretim kapasitesi yılda 860 milyon ton olarak tahmin ediliyor. Buna karşılık çelik tüketimi ancak 745 milyon tondur (4). Demek ki kapasitenin ancak % 87' kullanılmakta. Bu oran gerçek durumu olduğundan iyi gösteriyor, çünkü sosyalist ülkeler de hesaba dahil. Kapitalist ülkeleri, örneğin Federal Almanyayı teker teker incelersek atıl kapasite oranı daha belirginleşir. FAC'de ham çelik üretim kapasitesi 69 milyon ton olarak tahmin ediliyor. 1980 yılı üretimi ise 44 milyon ton idi. Demek ki 1980'de kapasite kullanımı % 64'ten daha düşüktü.

Tekeller açısından bunalımın aşılması demek, bu fazla kapasitenin şu veya bu yoldan yok edilmesi demektir. Ancak bu amaca ulaşmak kolay değil, çünkü her tekel kendisinin değil, diğer tekellerin kapasitelerini küçültmelerini, yani üretim birimlerini yola etmelerini istiyor. Tekeller arasında ortaya çıkan bu uyuşmazlığı çözmek için devlete yeniden görevler düştü. Tekelci devlet kapitalizmi koşullarına uygun olarak bir yandan arabulucu rolü üstlenerek Ortak Pazar ülkelerindeki tekelleri belli bir üretimi kısıtlama planı üzerinde uzlaştırdı ve bu antlaşmanın denetimini üzerine aldı. Öte yandan demir çelik tekellerine devlet bütçesinden (yani emekçi insanların ödedikleri vergilerden) yüz milyonlar aktararak

bunların kapasite eksiltme (işletme kapatma) masraflarına katıldı. Diğer bir deyişle: işçiler hem işsi kalıyorlar, hem de dolaylı yoldan tekellerin işyerlerini yok ederken uğradıkları masrafları ödüyorlar. Böylece Ortak Pazar çapında varılan uzlaşma ile her tekelin ne oranda üretimi kısacağı belli olduktan sonra bunların herbiri demode teknoloji kullanan veya yeri uygun gelmeyen işletmeleri (Dortmund'daki Hoesch işletmesi gibi) kapatmaya, üretimi modern ve deniz kıyısındaki işletmelerde yoğunlaştırmaya başladı. Ekim sonunda kesinleşen uzlaşmaya göre üretimin % 14 oranında düşürülecek ve bunun gerçekleşmesi için her tekele belli bir kota tanınacak. Yani her tekelin en fazla ne kadar üretim yapabileceği saptanmış oldu. Bu anlaşma açıklanır açıklanmaz çelik fiyatları % 16 yükseldi (5). Federal Almanya tekellerinin ve hükümetinin baskısıyla yalnızca vasıflı çelik üreten işletmeler (Edelstahl) bu kısıtlama anlaşmasının dışında bırakıldı, çünkü FAC tekelleri özümüzdeki yıllarda vasıflı çelik üretiminde uzmanlaşarak bu üretimi arttırmak istiyorlar.

Tekeller aynı zamanda emek verimliliğini daha da arttırıp işyeri sayısını daha da eksiltmek istiyorlar. Demir çelik endüstrisi birliğinin bu yılki toplantısında (Eisenhüttentag) üretilen çelik için ton başına şu anda (1980) gerekli olan 6 saatlik emeğin önümüzdeki yıllarda 4 saate düşürüleceği açıklandı. Ayrıca daha şimdiden bu endüstride 10 bir kişi işgücü fazlası olduğu söyleniyor (6). Oysa zaten 1974'ten 1980 Haziranına kadar bu işkolunda çalışanların sayısı 51 binden fazla azaldı (7). Resmî verilere göre 1974'te demir çelik endüstrisinde FAC'de 344 bin kişi çalışırken aynı sayı 1980 Haziranında 292 bin kişiye (yaklaşık) düşmüştü. Bu bir kaç sayı bile demir çelik endüstrisindeki bunalımın nasıl emekçilerin sırtına yüklendiğini göstermek için yeter.

İşçiler için işsizlik demek olan çelik bunalımının tekeller için bir yıkım olmadığını kanıtlamak için bunların bunalım dönemindeki karlarına bir göz atalım. 1974 yılında FAC piyasasında 145 tane çelik

üreten firma vardı. 1980 Ocak ayında ise çelik üreten firmaların sayısı 106'ya düşmüştü (8). Oysa bu firmaların en büyük 6'sı toplam çelik satışlarının % 67'sini ellerinde tutuyorlardı, geri kalan yüzü aşkın firma ise satışların % 33'ünü paylaşmak zorunda idiler. En büyük 8 çelik tröstünün karları 1978 yılında, yani çelik endüstrisindeki bunalımın en ağır olduğu bir yılda, 1973 yılındaki karlara kıyasla önemli ölçüde yükselmışti ve bu artış % 100, hatta % 200 oranında idi. (Daha ayrıntılı bilgi için ekteki tabloya bakınız.)

Sonuç

Tekellerin işyerleri açısından oluşturdıkları tehlikeyi, işyerlerini yok etme politikasının kapitalist devlet tarafından desteklendiğini görüyoruz. Çelik endüstrisi örneğinde izlediğimiz gelişmeler tekellerin varlığının kapitalist ekonomiyi bunalımlardan korumadığını, aksine bunalımların kapsamını ve şiddetini arttırdığını kanıtlıyor.

Dortmund'da Hoesch işçileri ve şehir halkı kapatılacak olan işletmelerine oksijen çeliği üretecek bir yenisinin kurulmasını istiyorlar. Estel tröstü ise bu yatırım için gerekli 500 milyon DM'nin 240 milyon DM'lik bir bölümü ucuz faizli devlet kredisi olarak verileceği halde buna yanaşmıyor, kendisi için daha karlı olan liman yatırımına yöneliyor. Bu da kapitalist düzende üretime ve yatırımlara yön veren ilkenin insanların gereksinimleri değil, tekellerin daha fazla kar elde etme kaygusu olduğunu bir kere daha kanıtlıyor. Onbinlerce işçi ailesi işsizlik ile karşı karşıya kaldığı gibi koca bir şehrin tüm toplumsal ve ekonomik geleceği de tehlikeye giriyor. Başka koşullarda devlet bütçesinden tekellere yüz milyonlar aktaranlar sıra işyerlerinin korunmasına gelince "hür teşebbüse karışamayız" diye kollarını kavuşturuyorlar.

Çelik endüstrisinde kısaca incelediğimiz bu süreçler otomobil endüstrisinde, sentetik elyaf endüstrisinde (Kassel'deki Enka firması olayı!) ve daha bir dizi başka endüstri kollarında benzer biçimlerde sürüyor.

Çelik Üreten başlıca kapitalist ülkelerde ve Sovyetler Birliğinde çelik
Üretiminin gelişmesi (1000 ton olarak):

Yıllar:	Sovyetler	A.B.D.	Japonya	F.A.C.	İngiltere	Fransa	Brezilya	Hindistan
1955	45 263	106 173	9 408	21 336	20 108	12 592	1 162	1 731
1960	55 292	90 067	22 138	34 100	24 695	17 281	1 843	3 287
1965	91 100	119 260	41 161	36 821	27 440	19 604	3 060	6 413
1970	115 886	119 309	93 322	45 040	28 316	23 773	5 390	6 228
1973	131 481	136 803	119 322	49 521	26 649	25 265	7 149	6 915
1974	136 206	132 196	117 131	53 231	22 426	27 023	7 502	7 068
1975	141 325	105 948	102 312	40 416	20 088	21 528	8 308	7 989
1976	144 805	118 790	107 399	42 415	22 274	23 221	9 194	9 313
1977	146 655	115 500	102 405	38 985	20 417	22 094	11 238	10 009
1978	151 436	127 170	102 105	41 253	20 311	22 841	12 107	10 099
1979	149 500	126 110	111 750	46 040	21 551	23 360	13 730	9 500

Kaynak: Federal Almanya İstatistik Yıllıklarının çeşitli sayıları

FAC'deki en büyük çelik tröstlerinin 1978 yılındaki karlarının 1973'teki karlarına göre düzeyi (% artış)

Tröstün adı: 1973-78 döneminde karların artışı

Thyssen AG	 %	145
Mannesmann AG	 %	135
Friedrich Krupp Hüttenwerke AG	 %	215
Klöckner Werke AG	 %	105
Hoesch Werke AG.	 %	125
Dillinger Hüttenwerke AG	 %	115

Dikkat: Söz konusu % artışlar firmaların resmen açıkladıkları karlara göre değil, IPW-Berichte tarafından hesaplanan karlara göre saptanmıştır.

DİPNOTLAR:

- (1) IPW-Berichte, 1979, Nr. 1, S. 67
- (2) Devlet Planlama Teşkilatı, 1980 Programı, S. 203
- (3) Ifo-Schnelldienst 5/77, S. 10'dan aktaran: Nachrichten dergisinin "Informationen" eki, 1978, Nr.4, S. 5
- (4) Nachrichten dergisinin "informationen" eki, 1980 son sayısından. Baskıya girmeden aldığım için sayfa numarası belli değil.
- (5) Aynı kaynak.
- (6) Aynı kaynak.
- (7) Industriestatistik des statistischen Bundesamts, aktaran: Volker Roth'un yayınlanmamış bir makalesi, S. 32, IMSF.
- (8) FAC Resmi İstatistikleri, aktaran Volker Roth, S. 29, IMSF

YAKLAŞAN KRİZE KARŞI HAZIRLIKLI OLALIM

"Kapitalizm koşullarında, periyodik olarak bozulan dengeyi yeniden kurmak için ekonomide krizlerden ve politikada savaşlardan başka araç yoktur." (1)

Federal Almanya'nın Dortmund kentinde onbinlerce işçi işyerlerini yitirmemek için yoğun bir savaşıma girdi. Bu kentte bulunan, dünyanın en kaliteli çeliklerinden birini üreten HOESCH Çelik işletmeleri üretimi kısımaya ve yığınsal olarak işyerlerini ortadan kaldırmaya girişmiş bulunuyor. Dev çelik tekelinin bu girişimi 20 binden fazla işçiye işinden edecek, 100 bin insan bundan etkilenecek.

Federal Almanya'da işyerlerine yapılan saldırı ilk kez çelik işkolunda kendini göstermedi. 1980 yılı ortalarında otomobil yapımında da binlerce işçi işten çıkarıldı. Opel ve Ford fabrikaları işçilere gözdağı vererek onları belirli bir tazminat alarak işlerinden ayrılmaya zorladı. Bu işkolunda hala kısa çalışma uygulamaları sürüp gidiyor.

İşyerlerinin hızla kaybedilmesi, pazar darlıkları dışalım ve satım dengesinin kurulamaması, üretimdeki karmaşa metropol ülkelerde genel bir durum gösteriyor. Federal Almanya şu andan bundan en az etkilenen ülke durumundadır. Ne var ki yaklaşan bir kriz tüm kapitalist ülkeleri tehdit ediyor. 1979'dan bu yana emperyalist ülkelerin ekonomik durumunu irdelediğimizde zaten beklenmekte olan krizin çok daha hızla yaklaştığı görülüyor.

Metropol Ülkelerde 1979'dan Bu Yana Ekonomik Durum

Bu ülkelerde endüstri üretimi 1980 Şubat ayından bu yana sürekli bir düşüş gösteriyor. Nitekim Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü'nün (OECD) saptamalarına göre gelişmiş kapitalist ülkelerin gayri safi ulusal gelirlerinde düşüş gözleniyor. İngiltere (-4) ile ulusal gelirdeki düşüşde başı çekiyor. Ondan sonra sırayla ABD (-4), İtalya (-2,75), FAC (-1,25) geliyorlar. Gayri safi ulusal geliri sıfırın altına düşmeyen Fransa da (0,75)'le sıfıra yaklaşmış durumda. OECD ülkelerinin ortalaması ise (-1)'dir.

Bu ülkelerin gelişme hızları da giderek düşüyor. Örneğin, geçen yıla göre ABD'nin gelişme hızı % -2, İngiltere'nin ise % -1,5 gerilemiş bulunuyor.

Tek tek üretim dallarını incelediğimizde bu gerileme daha açık görülebilir. Örneğin otomobil yapımında 6 kapitalist ülkede daha 1979'da bir yıl öncesine göre %3,1 gerileme görüldü. ABD'de General Motors, Ford ve Chrysler 1980 Mart ayında bir yıl önce-

sine göre %30 gerileme gösterdiler. Bu dalda üretim yapan bu konzerndlere ait 56 işletmeden 22'si şimdiden üretimi durdurmuş bulunuyor. Şu anda ABD'de otomobil yapımında çalışan her üç işçiden biri de işsiz.

Demir-çelik üretiminde ise ABD ve İngiltere 1975'den sonra da krizi aşamadılar. Nitekim 1979'da 6 kapitalist ülkede demir-çelik üretimi %4,4 artmış olmasına karşın 1974-75 yıllarındaki üretimin hala %8,5 altında kalmıştı. Federal Almanya'da da bu artış diğer ülkelerden çok daha yüksek olmasına karşın (%11,4), kriz öncesinde ulaşılan üretimin %15,5 altındaydı. Federal Almanya'da bu yılda 1974-75 krizi öncesine göre 8,4 milyon ton daha az üretim yapıldı.

Gemi yapımında da üretim hacminin 1974'deki konumlara göre sadece %40'ı gerçekleşmektedir. Üretimin azalması ve rasyonalizasyon nedeniyle Japonya'da 1979'da bu dalda çalışan 30 bin işçi işyerlerini kaybetti. Batı Avrupa'da ise son iki yılda, bu dalda çalışan insanların %20'si işyerlerini kaybettiler.

Üretim hacminde daralma görülmeyen üretim dalları ise kimya ve elektroteknik. Elektroteknik endüstrisi gerilemek bir yana hızla gelişme gösteriyor. Bu alanda Japonya'da 1979 yılında bir yıl öncesine göre %14,2 ilerleme oldu. Onun ardından sırasıyla ABD (99,5), FAC (%2,5), İtalya (%1,8), Fransa (%1,7) geliyorlar. Bu dalda gelişme gösteremeyen tek ülke (altı metropol arasında) İngilteredir.

Elektroteknik ve kimya dallarındaki bu hızlı gelişim bilimsel-teknik ilerlemeyle bağlıdır. Ne var ki bu alanda da tekeller arasındaki dışedış gözegöz rekabet bunların birbirini uçuruma itmesine neden oluyor. Nitekim ABD, Federal Almanya konzeranlerine kaptırdığı yeri yeni baştan elde edebilmek için ölümcül bir savaşa girmiş bulunuyor. Örneğin kimya ürünlerinde fiyatları kırarak Batı Avrupa'ya dış satımını %20 arttırdı. Kar kitlesinde de azalma olmaması için bu alandaki yatırımlarını 1979 yılında %12, yani 8,4 milyar dolar arttırdı. 1979'da bu alanda gelişme amacıyla yapılan harcamalar 3,6 milyar dolara ulaştı. Bu çılgınca gelişme ve rekabetin de kısa zamanda bir patlama noktasına gelmesi beklenmelidir.

Devletlerin Bozulan Ekonomik Dengesi ve Tekellerin Durumu

Kapitalist ülkeler içinde ekonomik dengesi bozuk olmayan ülke kalmadı. Pazar kavgaları, dış yatırımlar bu ülkelerin içalım ve dış satım dengesini kurmasını engelliyor. Metropol ülkeler bile bu dengeyi kuramaz duruma geldiler. Örneğin ABD'nin 1979 yılında 39,5 milyar dolar açığı olduğu gözleniyor. Devlet tekelci kapitalizminin kaçınılmaz koşulu olarak ekonomiye müdahale eden devletler de giderek borca batıyor. Dış borçlar hızla yükseliyor. ABD'nin 1970 yılında 382,6 milyar dolar olan devlet borçları 1979'da 833,8 milyar dolara ulaşmıştır. Federal Almanya'nın da devlet borçlarının toplamının 414,8 milyar dolar olduğu saptanıyor. ABD'nin kendi toplumsal üretimine oranla devlet borcu %52'dir. İtalya ise bu alanda başı çekiyor. Bu ülkenin devlet borçları kendi toplumsal üretiminin %65'ini buluyor. Bu alanda İngiltere de %61 FAC %30, Fransa %14 gibi yüksek oranlar gösteriyorlar.

Sürekli enflasyon, işsizlik artık bu ülkelerde toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş bulunuyor. Fiyatlar hızla yükseliyor. 1980 yılının ilk yarısında İtalya'da fiyat artışları %20'yi buldu. İngiltere %18, Fransa'da %13, FAC'de %5,5 olan fiyat artışları ABD'de de %13,3'a ulaşmış bulunuyor. Japonya'da da %8 artış gözleniyor. Böylece emekçi yığınların satınalma gücü de sürekli düşüyor. Toplu sözleşmelerle elde edilen ücret arttırmaları enflasyonu ve fiyat artışlarını karşılayamıyor. Örneğin Federal Almanya'da 1980'de yapılan toplu sözleşmelerde ortalama %6,7 ücret artışı sağlandı. Ne var ki arttırılan vergiler, yükselen fiyatlar bu artışı çoktan aldı götürdü. Yıl başında büyük gürültülerle ve propagandalarla %4 yükseltildiği ilan edilen emeklilik ödentilerinin %5,5'lik fiyat artışı karşısında ne demek olduğunu anlamak zor değil.

Fransa'da da CGT'nin hesaplarına göre 1980 yılında %3 ücret kaybı vardır. Bu oran 1979 yılında ise %0,5'di. Japonya'da devlet istatistikleri gerçek ücretlerin %2,8 arttığını iddia ediyor. Ne var ki aynı yıl içinde emek verimliliğinin %8 arttığını bilenler de bunun ne demeye geldiğini anlıyor.

Bu süreç sadece işçi-emekçi yığınları etkilemekle kalmıyor. Orta katmanları, tekel dışı sermayeyi de yıkıma sürüklüyor. Sermayenin merkezleşme ve yoğunlaşma süreci durmuyor. Aksine tüm hızıyla yükseliyor. Bununla birlikte küçük firmalar çöküyor, iflaslar birbirini izliyor. 1978 yılına ABD'de 6619 işletme böylece kapandı. bu rakamlar Japonya'da 15.875, Fransa'da 15.589, FAC'de 8722'dir. 1979 yılında da bu sayıların düşmediği gözleniyor. 1978 ve 1979 yıllarında sadece bu dört ülkede toplam 93.904 küçük-orta işletme iflas etmiştir.

İşsizlik, enflasyon, yükselen devlet borçları, sefalete sürüklenen milyonlarca insanın yanı sıra finans grupları, büyük konzerkler kasalarını dolduruyorlar. Karlarına kar katıyorlar. Sadece ABD'de 1979 yılında bunların net karı 145 milyar dolar hesabediliyor. FAC'de de aynı yılda konzerklerin karlarının %11 arttığı izleniyor.

Sürekli İşsizlik Yığınları Tehdit Ediyor

Bir yandan daralan ekonomi, üretimdeki düşüş, diğer yandan bilimsel-teknik ilerlemeler ve rasyonalizasyon milyonlarca insanın sürekli olarak işsiz kalmasına yolaçıyor. İşsizlik artık kapitalist ülkelerde kaçınılmaz bir olgu haline geldi. Örneğin 1980 yılının ilk yarısında Fransa ve İtalya'da işsizlik oranı %8,1'di. ABD'de ise %6,9 işsiz olduğunu resmi verilerden öğreniyoruz. Japonya'da da 1980'de %4,8 işsizlik olduğu iddia ediliyor. Aynı veriler 1979'da Japonya'da 1,7 milyon işsiz olduğunu söylüyor. Ne var ki Japonya'da resmi kurumlara başvurmamış bir işsiz yığınının olduğu da bilinen bir gerçek. O yıl içinde resmi kurumlara kayıtlı olmayan ve işsizlik parası almayanların sayısının 2,5 milyon olduğu sanılıyor.

Batı Avrupa ülkeleri içinde hızla bu girdabın içine yuvarlanan ülkelerden biri de İngiltere. 26 Kasım tarihli The Times gazetesinin verilerine göre her dakika içinde iki işyeri kayboluyor.

Şu anda işgücünün %8,4'ü, 2.162.874 kişi işsiz durumda. İngiltere'de de resmi verilerin göstermediği birçok işsiz bulunduğu biliniyor. Aynı gazete, henüz kaydını yaptırmamış, ya da iş bulmaktan umudunu kesmiş insanlarla birlikte asıl işsiz sayısının 3,5 milyonu bulduğunu söylüyor.

Yaklaşan Krizin Karakteri

Yukardaki verilerden de açıkça görüldüğü gibi kapitalist dünya, hızla yeni bir ekonomik felakete sürükleniyor. Bu, kapitalist düzenin kaçınılmaz bir olgusudur. Üretimdeki anarşi, göreceli üretim fazlası, göreceli nüfus fazlası, sermaye darlığı v.b. sürekli olarak yineleyen devresel krizlerle dengeleniyor. Sürekli savaşlar, toprak ilhakı bunun politikadaki yansıması olarak kendini gösteriyor.

Ne var ki bu krizler günümüzde daha değişik bir yapı da kazanıyor. Bunlar artık alışılacagelmış "üretim fazlası" krizleri olmakla kalmıyor. Kapitalizmin genel krizinin üçüncü aşamasında emperyalist ülkelerin sürekli elden yitirdikleri eski konumlar, sosyalist ülkelerin hızla artan gücü, diğer yandan bilimsel-teknik ilerlemeler kapitalist ülkeleri kaçınılmaz olarak ekonomik, bilimsel ve teknik alanlarda gelişmeye zorluyor. Fakat bu süreç diğer yanda emekle sermaye arasındaki çelişkileri derinleştiriyor. Kapitalist ülkeler yeni teknik bulgularla emek verimliliğini arttırmaya girişirken bir yandan da sürekli işsizliği körükliyorlar. Devletin toplumsal yaşamın tüm alanlarına müdahalesi ister istemez

Devlet tekелci ayarlama bu süreçte yetersiz kalıyor. Yaşamın tüm alanlarına müdahale eden tekeller içte gericiliği, dışta saldırganlığı arttırıyor. Silahlanma yarışı kaçınılmaz olarak körükleniyor ve insanlığı büyük bir felakete itiyor. Artık uluslar-ötesi (transnational) karakter kazanan tekellerin kendi aralarındaki rekabet devletlerin boyunu aşıyor. Devlet tekелci kapitalizmin uluslararası biçimleri OECD, UPF gibi kuruluşlarda artık tekелci ayarlamaya yetmez hale geliyor. Giderek gelişen teknoloji karşısında eskiyen üretim araçları özellikle ağır sanayide tekellerin şu ya da bu şekilde kurtulmak istedikleri bir hurda olarak duruyor. Kısacası kapitalist ekonomi artık yapısal bir krizin içine yuvarlanıyor.

Yeni Darbele Karşı Hazırlıklı Olalım

Yaklaşan ekonomik felaketle birlikte kapitalist ülkelerde iç politikada gericilik, dış politikada da saldırganlık arttı ve giderek daha da artıyor. Örneğin F.Almanya'da sermaye çevrelerinin birlik sendikalarına saldırıları, komünistlere uygulanan meslek yasakları hızla yükseliyor. Seçimler sırasında neo-Naziler tarafından kışkırtılan yabancı düşmanlığı da yaygınlaşıyor. Gericici çevreler şimdiden böylesi bir düşmanlığı körükleyerek yerli ve yabancı işçileri bölmek, birbirinin karşısına dikmek çabasıdadır.

Diğer yandan hızla silahlanma girişimleri, NATO ülkelerinin giderek saldırgan hale gelen tutumu milyonlarca insanın yaşam güvencesini tehlikelere atıyor. Avrupa'ya yerleştirilecek olan AED'nin nükleer başlıklı yeni füzeleri dünyanın bu bölgesini de atom harmanına çevirecek.

Bütün bu gelişmeler F.Almanya'daki Türkiyeli komunistlerin omuzlarına da ağır görevler yüklüyor. Yaklaştığı şimdiden gözle görülen sarsıntılara karşı hazırlanalım. Sendikal birliğe yapılan saldırıları aktif olarak geriletelim. Yabancı düşmanlığına karşı etkin bir savaşım verelim. Yerli-yabancı işçilerin birliğini güçlendirelim. Meslek yasaklarına karşı, silahlanmaya karşı, demokratik haklara yapılan her türlü saldırıya karşı dikilelim.

Bütün bu alanlarda aktif çalışmak, işçi yığınların somut sorunlarına eğilmek, onları kendi çıkarları uğruna savaşıma sürmek, örgütlemek en başta komunistlerin görevidir. Bu arada Türkiyeli komünistler ancak yığın bağlarını genişleterek ve güçlendirerek, Türkiyeli ilerici işçileri çevrelerinde toplayarak, kendi güvenliklerini sağlayabilirler. Ancak bu yolla Parti'yi güçlendirebilirler.

(1) Lenin, Toplu Yapıtlar, C.21, s.344-345, Almanca

Not: Yazıdaki veriler IPW Berichte No. 8-80'de yayınlanan "Jahresbericht 1980- Zur Wirtschaftslage imperialistischer Laender"den alınmıştır.

SIEMENS TRÖST'ÜNÜN BIOGRAFİSİ

200'ü aşan ona bağlı şirket ve ortaklıkla Siemens Tröstü -Siemens AG. Münich ve Batı Berlin-, FAC içi ve dışında, uluslararası en güçlü elektroteknik ve elektronik tekellerinden sayılmaktadır. 25,2 Milyar DM lik yıllık satış hacmi ve çalıştırdığı 319.000 işçi ve ücretli ile Siemens Tröstü, 1976 yılında kapitalist devletlerin en büyük endüstri tröstleri içinde 20. sırayı alıyordu. Elektronik bilgi işlemi, enerji ve çekirdek tekniği, enformasyon tekniği gibi yoğun araştırma ve sermaye gerektiren kilit alanlardaki yapım potansiyelinin yoğunlaşmasıyla ve buna bağlı olarak FAC silah üretimi ve dış ticaretindeki yeri ve Deutsche Bank ve Dresdner Bank'la kaynaşması nedeniyle Siemens Tröstü, FAC'deki finans-kapital gücün ana merkezlerinden biridir.

En büyük satış hacmine sahip kapitalist ülkeler elektrik ve elektronik tröstleri arasında -IBM, General Electric ve ITT de dahil-, 70'li yıllarda, ulusal ve uluslararası düzeyde olağanüstü yayılması sonucu, Siemens 10. sıradan 5. sıraya yükselmiştir. (bak Tablo 1)

Hollanda Phillips Tröst'ünden sonra Siemens, eskiden olduğu gibi, Batı Avrupa'da ikinci büyük elektrik ve elektronik tröstüdür. (bak Tablo 2)

FAC'nde Siemens, elektroteknik ve elektronik sanayiinin hemen hemen tüm alanlarında egemendir. 1977 yılında Tröst, toplam olarak, (dış satımda dahil) tüm satış hacminin % 20 sinin üzerine, dışsatımın % 26 dan fazlasına ulaştı ve bu sanayi kolunda çalışanların acağı yukarı % 22 sini çatısı altında topladı. (bak Tablo 3)

Salt FAC ve Batı Berlin'de 120'nin üzerinde şirket, Siemens'in etki alanı içindedir. (bak Tablo 4 ve DWI-Berichte, Berlin 7/1970'de çıkan H. Zschocke, Siemens-Konzern-Elektroimperium in der Expansion). FAC ve Batı Berlin'de onbinlerce küçük ve orta işletme (1965'de 30.000 idi) yan sanayi olarak üretimin

içindedir.

Kapitalist büyük şirket haline gelme, geçtiğimiz yüzyıl ortalarında, 1847'de Werner Siemens ve Johann Georg Halske'nin "Telegraphenbauanstalt Siemens Halske" ticaret şirketini Berlin'de karmalarıyla başladı ki bu 1890'da komandit ve 1897'de anonim şirkete dönüştürüldü. Almanya'nın, iki dünya savaşını içine alan, emperyalist döneminde, Siemens Tröstü tekel durumuna ve silahlanmadan büyük karlar elde eder hale geldi. Emperyalizmin FAC'de yeniden restore edilmesiyle(kurulmasıyla), gücüne yeniden ulaştı. Siemens u. Halske AG. Batı Berlin ve Münih, 1903'de satın alınan Siemens-Schuckert-Werke AG- Batı Berlin ve Erlangen ve 1932'de tümüyle devralınan Siemens Reiniger-Werke AG- Erlangen, şirketlerinin birleştirilmeleriyle, 1966'da Siemens AG ortaya çıktı.

BİLİMSEL TEKNİK İLERLEMEDEN KAR AMACIYLA YARARLANILMASI

Kapitalist enternasyonalleşme sürecinin gereklerine ve bununla sertleşen tekeli rekabet sayına uyabilmek ve tekeli konumlara ulaşabilmek için, bilimsel teknik ilerleme, yayılmanın önemli bir aracı oldu. Siemens'in, özellikle son yıllarda, 100.000'in üzerinde çeşitli ürünle elektroteknik ve elektronğin tüm alanlarına uzanması, üretim yapısını daha bir olağanüstü genişletmesi ve hızlı gelişen diğer sanayi kollarına yayması, bunun karakteristik bir belgesidir.

Buna ilişkin olarak Siemens'in, -AEG-Telefunken, Bosch, Phillips, Allis-Chalmers (ABB) ve Fujitsu (Japonya), gibi diğer elektrik tröstleriyle araştırma ve geliştirme, yapım ve sürüm konusunda yaptığı i-birliği üzerine kurulan sektörel, teknik-ekonomik ortaklık, bir çok ortak şirket kurma, işletme satınalma, sermaye katılımı ve kartel oluşturma sonucuna götürdü. Bu arada Siemens, 1974/75 devresel bunalımı sırasında AEG-Telefunken Tröst'ünün ortaya çıkan finans güçlüklerinden yararlandı ve tekeli bankaların doğrudan katılımı ile, önemli yapım alanlarındaki uluslararası rekabet konumunu kendi yararına değiştirdi.

Hızlanan bu ulusal ve uluslararası tekeli egemenliğin yoğunlaşmasının ağırlık noktaları, son yıllarda özellikle bilimsel teknik ilerlemenin izlerini taşıyan alanları kapsamıştır.

ENERJİ TESİSLERİ YAPIMINA YÖNELME

İki yıl süren pazarlıklardan sonra 1977 başlarında, Siemens, 1969'da ortaklaşa kurdukları, Kraftwerk Union AG (KWU)'daki AEG-Telefunken'in hissesini (%50) satın aldı. Böylelikle Siemens Tröstü, Batı Avrupa'nın atom santrali yapan en büyük ve kapitalist dünyada ABD General Electric ve Westinghouse'den sonra üçüncü gelen işletmenin tek sahibi olarak, atom tekniği ve atom santrali yapımı alanında konumunu önemli ölçüde güçlendirdi. Bunun yanı sıra Siemens, 1975'den beri KWU'nun satış hacminin üç katına çıkmasıyla birlikte, FAC'nin makina yapan en büyük 5 şirketi arasına girdi. KWU günümüzde, tüm FAC şirketleri içinde en çok siparişe sahip durumdadır.

Siemens, önemli ABD makina yapım tröstü Allis-Chalmers corp. ile birlikte -her iki şirket de 1970 başlarından beri atom santrali yapımında işbirliği yapmaktalar- KWU kolu üzerinden, 1978'de Sarasota'da (Florida) KWU tekniğine göre 1980'den itibaren ABD pazarı için buhar türbünleri ve türbünlü jeneratörler üretecek olan, Utility Power Corp. ortaklığını kurdu. Bu şirketin kuruluşu için Siemens Tröstü, 120 Milyon Dolar yatırım yapacak. Bu, onun ABD'de şimdiye dek yaptığı en büyük tek yatırımdır. Siemens bunun yanı sıra Brezilya'nın tanınmış tesisat yapım şirketi DEDENİ ile, Brezilya'da ortak bir buhar türbünü fabrikası kurma konusunda pazarlık yapıyor.

Bunun ötesinde Siemens, özellikle 1970'den beri belirli enerji tekniği ürünlerinin yapımı ve dağıtımı için, gerekli lisans sözleşmelerine ilişkin, Allis-Chalmers Corp'la giristiği anlaşmalarını, Siemens-Allis Inc. ve Mil-Waukee/ABD'nin, 1 Ocak 1978'de kurdukları ortak şirketle, daha da artırdı. Ki bu şirket ABD pazarı için özellikle jeneratör, şalter aletleri, ayarlar, sistem ve aletleri gibi enerji tekniği ürünleri yapmakta ve dağıtmaktadır. Buna ek olarak, Allis-Chalmers Tröstü, 12 yapım işletmesinden oluşan, ki her tanesi yeni yapılmış olup büyük güçte sahiptirler, elektroteknik bölümünü (1976'da: 204 Milyon Dolar ve 4500 işçi), dağıtım örgütü de içinde olmak üzere, Siemens-Allis'e devretmiştir.

1977 başlarında Siemens, 1969'dan beri AEG-Telefunken'le birlikte egemen oldukları, Transformotoren Union Ag(TU)'deki payını % 75'e çıkarttı, ki bu şirket kendi alanında pazarın

Fac'de % 25 ile 35'ine kapitalist dünyada % 3'üne sahiptir ve dünyada kapitalist transformatör yapımcıları içinde, General Elektrik ve Westinghouse'den sonra, üçüncü gelmektedir.

BÜYÜK BİLGİ İŞLEME ALETLERİ TİCARETİ

Kârlı bilgi işleme aletleri (EDV) alanında Siemens, B.Avrupa'da bilgisayar yapımının % 80'ini (IBM % 60'ı) ve integre şalter devreleri yapımının % 75'ini kontrolü altında bulunduran ABD Tröst'lerinin, özellikle IBM'nin, tekel durumlarına karşı, 1974'de Telefunken Computer GmbH'yi (adı Computergesellschaft Konstanz mbH'ya dönüştü-büyük bilgisayar yapımı) satın alarak 1975'de iflas eden Unidata B.Avrupa bilgisayar grubunun yeni geliştirilmiş üretim hatlarını ve dağıtım ağını devralarak, ve ABD ve Japonya'nın ikinci ve üçüncü büyüklükteki elektronik tröstleriyle yaptığı işbirliği sözleşmeleri ve sermaye kaynaştırmalarıyla rekabet konumunu güçlendirdi.

Unidata grubundan önce, Siemens Tröst'ü tarafından, ticari bilgi işleme aletleri alanında Radio Corp. of America (RCA) ile (1964'den beri) süren, ama 1971'de RCA tarafından mali zorluklar nedeniyle sona erdirilen on yıllık bir işbirliği ve 1971 ortalarında, AEG-Telefunken'le birlikte FAC Ekonomi Bakanlığınca desteklenen, bir ulusal "Grossrechner - Union" (Büyük Bilgisayar Birliği) kurma denemesi yapıldı, ki bu denemenin başarısızlığı, yönetim ve verilecek değerler konusunda ortaya çıkan "görüş ayrılıkları" ve büyük bilgisayarların satış şansının azlığıyla gerekçelendirildi. 1973'de Siemens, Fransız Compagnie Internationale pour l'Informatique (CII) ve Hollanda Phillips-Tröstü tarafından birlikte kurulan Unidata konusunda da, izlediği egemenlik stratejisi ile, CII ve Phillips "ortaklarının" bilgisayar birliğinden ayrılmalarına neden oldu.

Unidata girişimcisi Siemens, bu başarısız yoğunlaşmadan güçlenerek çıkmış ve ekonomik potansiyelini büyüttü. Bununla birlikte, FAC-Tröstü, bu branşın güçlü uluslararası tekelleri arasında varolan güçler dengesi karşısında, ABD- Batı Avrupa ve Japonya emperyalist rakip merkezler içinde ve arasında hızlanan yoğunlaşma sürecinde ve keskinleşen tekелci rekabet savaşında, yalnız başına uzun vadede başarı şansına sahip değildir. Bu nedenle Siemens, herseyden önce artan uluslararası yoğunlaş-

ma çabalarıyla kapitalist dünya pazarında yayılmaya çalışmaktadır.

Buna ilişkin olarak Siemens, 1976'da büyük bilgisayarlar alanında, Frukava grubuna bağlı önemli Japon şirketi Fujitsu Ltd. ile büyük bir işbirliğine girdi. ABD bilgisayar şirketi Amdahl Corp.'da %40 sermaye hissesine sahip Fujitsu ile ilişkilerin böyle uzun vadeli derinleştirilmesi Fujitsu'nun ana şirketi Fuji Electric'le kuvvetli akım tekniği alanında yapılan, onlarca yıllık işbirliğine ve sermaye kaynaşmasına (% 8 hisse) dayanmaktadır.

Böylece en büyük FAC bilgisayar yapımcısı olarak Siemens, FAC'de kurulu bilgi işleme (EDV) tesislerinin, değer olarak % 21'ine (1965'de % 5'i, IBM % 58'i), Batı Avrupa kapitalist ülkelerde kurulu tesislerin % 7'sine sahiptir. Üniversal bilgisayarlarda Siemens'in Batı Avrupa'da pazar hissesi % 17'dir (1966'da % 5).

Bunun yanı sıra Siemens -minyatürleşme yönündeki uluslararası eğilime uygun olarak-, ABD elektronik tekellerine karşı uluslararası rekabet yeteneğini güçlendirmek için giderek gelecek vaadeden mikroprozessor ve mikro bilgisayarlar alanında yayılmayı yoğunlaştırmaktadır. Bu, hem artan yatırımlarda, hem de, bilgi işlem tesisleri programları da dahil günümüz ve gelecekteki sistemleri ve geliştirme yardım sistemleri üzerine, mikrobilgisayar-sistemleri önde gelen yapımcısı Intel Corp. (ABD) ile 1976'da yapılan işbirliğinde kendini göstermektedir. Ayrıca Siemens Tröst, 1978 başında % 20'lik bir katılım üzerinden, özellikle yayılcı ABD mikroelektronik şirketi Advanced Micro Devices Inc. (AMD) ile birlikte, mikro bilgisayar sistemleri ve bilgi işlem tesisleri programları (software) gelişimi ve yapımı için, iki ortak şirket kurdu, ABD'de Advanced Micro Computers, Sunnyvale ve FAC'de AMC Advanced Micro Computer GmbH, München (herbirinde sermayenin % 60'ı Siemens'in % 40'ı AMD'nin). Bunun yanı sıra, Siemens ve AMD, entegre şalterlerin geliştirilmesi ve üretimi alanında da işbirliği yapacaklar.

Phillips Tröst'üne karşı sert tekelci yarışta Siemens, kendi verdiği bilgiye göre, 1976'dan beri Batı Avrupa'nın önde gelen mikro bilgisayar üreticisidir. Siemens, mikroprozessor'ların yaygın kullanım olanağı nedeniyle (örneğin büyük bilgisayarlarda

Amdahl Corp.'un kurucusu ve sahibi Gene Amdahl, 1970'e kadar IBM/ABD'de önde gelen bilgisayar konstrüktörlerinden biriydi. Amdahl ve Fujitsu'nun büyük hesap makinaları, günümüzün en büyük bilgisayarlarından ve bu nedenle satış olanakları sınırlıdır. Her iki cihaz da IBM programı işler.

işlem idaresi için(prozessteuerung), haberleşme tekniğinde, silahlanma alanında v nihayet tüketim elektroniğine kadar), bu alanda önümüzdeki on yıl içi sene de %45'lik bir üretim artışı hedefliyor ve büyüyen FAC mikro bilgisayar pazarında 1980'e kadar hissesini % 50'ye çıkarmayı bekliyor.

Siemens Tröstü çok yayılan takım tezgahlarının numerik kumandası alanında da tekелci konuma sahiptir. Pazar hissesi, FAC'de % 50 ve Batı Avrupa'da, General Electric ve Bosch'tan önde gelerek % 30'dur. Bu alanda Siemens, 1976'da en büyük Japon kumanda üreticisi Fujitsu Fanuc'la birlikte, ABD için General Numeric Corp. (GN) Chicago dağıtım şirketini kurmuştur. Bunun yanısıra Siemens, 1978'de Sao Paulo/Brezilya'da numerik kumanda birimlerinin yapımına başlayacaktır.

ABD'deki konumunu genişletme yönünde Siemens Tröstü, ayrıca 1977 sonunda daha 1970'de kurulan ve finans gücülüğü içine düşen optoelektronik teknoloji kolundaki, Litronix Inc. Cupertino şirketinin çoğunluğunu (% 80) satın aldı. Böylece, "az bir gayretle, Tröst alanı içinde değerli olabilecek yüksek derecede gelişmiş, gelişme ve yapım kapasitelerine" sahip oldu. Buna ilişkin olarak, gelecekte birlikte optoelektronik ürünler yapma ve Siemens'in yapı elemanları alanı ürünlerini, Litronix dağıtım örgütü üzerinden, ABD'de gerçekleştirme kararlaştırıldı.

HABERLEŞME TEKNIĞİNDE ÜÇÜNCÜ YERDE

Haberleşme tekniğinin geleneksel alanında, Tröst, kapitalist dünyada, ABD tröstleri Western Electric ve ITT'den sonra % 5'lik bir pazar payıyla, üçüncü yerde gelmektedir. Siemens, sadece elektromekanikten elektroniğe değiştirilmesi 1977'de tamamlanan telekslerde pazarın FAC'de %60'ı ve kapitalist dünyada % 30'una sahiptir. Diğerleri yanısıra, telefon tekniği, bilgi taşımacılığı (telekopi araçlarıyla yazı ve giderek artan resim taşıma), haber ağları kurulumu ve demiryolları semafor tekniğinde de tekелci konucu vardır.

Bunun ötesinde Siemens, günümüzde yayılma stratejisini, örneğin var olan haber ağlarında kullanmak için öngörülen, ışık dalgası ileten kablolar alanına ve ışık dalgaları iletkeni için gereken cam teli yapımı alanında uzmanlaşan, ABD Tröstü Corning Glass Works'u ele geçirmeye devam etmeye yöneltmiştir. ABD'de 1977 sonunda her iki Tröst, % 50'lik sermaye hissesiyle, ortak Siecor Optical Cables Inc. Horseheads şirketini kurdular. Bu,

ABD pazarını sondajlamak için, 1973'de Siemens ve Corning Glass'ın birlikte kurdukları, Siecor Gesellschaft für Lichtwellenleiter mbH, München, şirketinin ürünlerini dağıtım şirketi olarak iş görmektedir. Bundan sonra ABD'de bir fabrika kurulması söz konusudur. Ortak şirkete, Corning Glass, cam tel kablolar şeklinde, ışık dalgası iletkenleri ve Siemen de, iletkenlerin kablo haline getirilmesi için "know-how" (teknolojik bilgi) verecek.

OSRAM TAMAMEN SATIN ALINDI

Tröstün yayılmasının bir başka ağırlık noktası, Osram GmbH'nin adım adım satın alınmasında yatıyordu. Siemens, 1976 başında Osram'dan AEG-Telefunken'in hissesini(% 35,78) devraldıktan sonra, 1978 ortalarında General Electric Tröst'üne ait geri kalan % 21,45'lik sermaye hissesini de aldı, ki böylelikle, o zamana kadar ki kendi hissesi de göz önüne alındığında, aydınlatma araçları üreten dördüncü büyüklükte kapitalist işletmeye tümüyle sahip oldu. Böylece Siemens Tröstü, yıllarca Osram etrafında yapılan çekişmeyi kendi yararına sonuçlandırdı ve rakibi ABD Tröstü General Electric'i geride bıraktı. Bunu yanı sıra Siemens, ampul pazarında, FAC'de %63 ve Batı Avrupa'da % 21'lik hisseye ulaşarak, önemli bir tekelci konum daha ele geçirdi.

EV ELEKTRONİĞİ, TIP VE SES TEKNIĞİ

Siemens ve Bosch Tröstleri arasında, ev gereçleri alanında, 1966'da Bosch-Siemens-Hausgeräte GmbH (BSHG)'nin kurulmasıyla başlayan ve 1972'de hukusal açıdan yeniden düzenlenen, bir işbirliği sözleşmesi yapıldı. O sırada, her iki Tröst'de eşit derecede egemen şirkete, ilgili yapım kapasitelerini (1976'da 1,9 Milyar DM satış hacmi, 13900 çalışan) verdiler. Böylece, BSHG ev elektroniği alanında, özellikle rakipleri AEG-Telefunken ve Philips'e karşı yönelen, önemli ölçüde bir tekelci konuma sahiptir.

Tıp tekniği gibi özel alanlarda da, Siemens Tröstü, önemli konumlara sahiptir(kapitalist dünyada pazarın % 20'sine sahip, öncekin 1975'ten beri ABD'de de üretilen röntgen aletlerinde tekelci konumdadır. Satışın ağırlık noktası, ABD'de % 60, Japonya'da % 54 ve Fransa'da % 34'le tıp aletlerindedir). Ses tekniğinde Phillips ve Siemens, %50'şerlik sermaye hissesiyle, 20 ülkede üretim yapan Polygram GmbH'ya(1976'da: 1,8 Milyar DM satış hacmi, 12800 işçi) egemendirler. Uçak ve gemi elektroniği dalla-

rında Messerschmitt-Bölkow-Blohm ve Blohm-Voss tröstleriyle sermaye ortaklığı vardır.

Özellikle karlı alanlardaki bu tekelci konumlarıyla, Siemens tröstü, rakip ve "ortaklarına" kısmen yol vermeyi ve bunun yanı sıra diğer tröstlerle giriştiği çeşitli ortaklık ilişkilerini, egemenliğini kuvvetlendirme yönünde kullanmaya başardı. 60'lı yıllarda başlayan, Siemens, AEG-Telefunken ve Bosch'un giriştiği, elektrik gurubunun dağılmasında, bu açıdan görmek gerekir. Bosch'la yapılan görece büyük ağırlığı olan potansiyel birleştirme, Phillips le yapılan, örneğin özellikle Batı Avrupa'da önemli enternasyonal ağırlığı olan, plak ticareti gibi yan yönlendirmeler doğrultusunda ortaklık ilişkileriyle ve ayrıca ABD ve Japon elektrik ve elektronik tröstleriyle girişilen sayısız ilişkilerle; Siemens, pazarın çok çeşitli alanlarını ele geçirmeye çalışmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AĞIRLIK NOKTALARI:

BİLGİ İŞLEM ALETLERİ, ELEKTRONİK, ATOM (ÇEKİRDEK) TEKNİĞİ

Siemens tröstünün ekonomisi ve silah üretimi alanlarında yayılmasının temeli, bilimsel teknik ilerlemeyle gittikçe genişleyen, bilimsel potansiyele dayandı. Bu, bu sektörde çalışanların hızla yoğunlaşmasında ve tröstün her yıl artan araştırma ve geliştirme araştırmalarında kendini göstermektedir. (bak. tablo 6). Günümüzde 25.000 kişi (1974'de 18.000) bu alanda çalışmaktadır. ki, bunların % 90'ı geliştirme görevleriyle ve %10'u araştırma konularıyla ilgilidir. Bu alanda yapılan harcamalar, yalnızca 1976/77 ticaret yılında 2,1 milyar DM'yi bulmuştur. Bu Siemens tröstü satış hacminin %8,3'üne (FAC elektro sanayisinde aynı devredeki ilgili oran %6,7 idi) veya tüm FAC sanayi şirketlerinin araştırma harcamalarının sekizde birine eşittir.

1955/56'dan 1964/65'e kadarki on yıllık dönemde, Siemens tröstü, araştırma ve geliştirme için, yalnızca 3 milyar DM harcamıştır. Ama, 1964/65'den 1968/69'a kadarki dört yılda, aşağı yukarı aynı tutarda harcamayı yaptı ki, bu arkadan gelen 5 yılda yeniden yaklaşık bir kat daha arttırıldı.

Tekelci egemenlik konumlarının hızla büyümesinde, bu dev araştırma potansiyelinin önemi, diğer şeyler yanında, 70 başlarından beri son beş yılda geliştirilen ürünlerin, tröstün satış hacmindeki payının %38'den %45'e çıkmasında görülmektedir. Bunun yanı sıra on yıldan daha eski ürünlerin satış hacmindeki payı

%32'den %27'ye düşmüştür. Yarı iletken tekniği ve bilgi işlem araçları alanlarındaki gelişme, bunun özellikle karakteristik örneklerindendir. Yarı iletkenlerde satışın %71'i, bilgi işlem araçları ve haberleşme sistemlerinde satışların %85'i son beş yılda geliştirilmiş olan ürünleri kapsamaktadır. Günümüzde Siemens'te yapılan araştırmanın ağırlık noktaları, bilgi işlem araçları elektronik ve atom (çekirdek) tekniğidir.

Devletin milyonluk hediyeleteri

Siemens tröstü için, bilimsel teknik ilerlemeden tekelci olarak yararlanma açısından, devletçe yönetilen patent korumanın önemi büyüktür. Kendi açıklamalarına göre, Siemens, yalnızca 1976/77'de yaklaşık 2000 patent ve kullanım örneği kaydettirdi. O zamana kadar toplam 7000 patent kaydettirdi. Bu ticaret yılında tröstün lisans gelirleri, aşağı yukarı 25 milyon DM ile lisans giderlerinin altı katıydı.

Tekelci egemenliği altında, bilim potansiyeli alanındaki yoğunlaşmada, çeşitli tekelci devlet destekleme önlemleriyle genellikle çekirdek tekniği ve bilgi işleme araçları gibi orta ve uzun vadeli olarak isimlendirilen ağırlık programları üzerinden ve hedefli yapılan subvansiyon (devletçe yapılan karşılıksız ödeme) ve vergi ayrıcalıklarıyla kendini gösteren, doğrudan ve dolaylı devlet araştırma yardımları önemli bir yer tutmaktadır. 1976/77 ticaret yılında, Siemens tröstü 160 milyon DM üzerinde doğrudan devlet destekleme yardımı almıştır. Yalnızca elektronik bilgi işlem araçları ve yapı elementlerinin geliştirilmesi için 1967-76 yılları arasında Siemens'de yapılan aşağı yukarı 0,5 milyon DM'lik araştırma ve geliştirme harcamalarını devlet üstlenmiştir. FAC hükümetinin 1976/79 yılları için öngördüğü, 3. bilgi işlem araçları programında da Siemens tröstü, 550 milyon DM'lik paranın şimdiye dek olduğu gibi yararlanıcısıdır. Bilgi işlem araçları alanında tröstün günümüzdeki, yıllık yaklaşık 300 milyon DM'lik araştırma ve geliştirme harcamalarına, Federal Araştırma Bakanlığı 70 milyon DM'yle katılmaktadır. Siemens'in bilgi ve haberleşme sistemleri kısmı şefi A.Peisl bu konuda şöyle diyor: "Hükümetin bilgi-sayar (alanını) desteklemesinin, ürün arzında ve siparişlerde görüldüğü gibi, verimli etkisi oldu."

Siemens - FAC'nin bir silahlanma merkezi

Elektrik ve özellikle elektronik sanayisinin, önemli bi-

limsel teknik alanlarındaki, çok yönlü tekелci konumu ve silahlanmaya yönelmiş büyük sermayeyle bütünleşmesi sonucu, Siemens tröstü, -birinci ve ikinci dünya savaşları öncesi ve sırasında olduğu gibi- silahlanma sanayisinde önemli kilit bir konuma sahiptir. Siemens en az 2 milyar DM'i bulan silahlanma satış hacmiyle-ki bu tüm tröstün satış hacminin yaklaşık %8'ine eşittir (bu sanayi kolunda silahlanma oranı en azından %5'dir)- FAC'nin en büyük silah yapımcıları arasındadır.

Onun, geliştirme ve üretim programı, tüm silah sınıflarını kapsamına almaktadır: Uçak ve roket elektroniği, radar tesisleri, silah elektroniği, otomobil ve gemi elektroniği, savaş gemileri, uçaklar, füzeler ve uydular, telefon aygıtları ve atom tekniği (bkz. derleme tablosu 1). Siemens tröstünün, silahlanma ekonomisi alanındaki bu faaliyetleri, özellikle 70'li yıllarda elektroniğin, yaklaşık tüm silah sistemleri için artan önemi nedeniyle, büyük ölçüde büyümeaktadır.

Uluslararası yayılma

Uluslararası yapıya sahip Siemens tröstü 1975/76 ticareti yılından beri 70'li yıllar için önüne koyduğu, yayılma stratejisinin hedefine, dış ülkelerdeki satış hacminin hızla büyümesiyle (dışsatım + dışarda yapılan üretim = 10,4 milyar DM) FAC ve Batı Berlin'deki satış hacmini (10,3 milyar DM) geçerek ulaşmıştır (bkz. tablo 7). Tröst yönetiminin planlarına göre, 1980'e kadar, dış ülkeler satış hacmi, toplam satış hacminin %75'ine çıkacak, ki bu arada önümüzdeki on yılda Siemens tröstünün satış hacminin en azından bir kat artacağından hareket edilmektedir.

Bu stratejik hedefe, 70'li yıllarda, her şeyden önce, bilimsel teknik gelişmeyi önemli ölçüde belirleyen, kârlı alanlarda yapılan bir çok üretimde uzmanlaşma ve ortaklıklar aracılığıyla ve ayrıca etkili rasyonalizasyon önlemleriyle varılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, özellikle ABD ve kapitalist sanayi ülkelerinde, ve gelişmekte olan ülkelerdeki çeşitli faaliyetleri için bir köprü olarak, kendi yapım alanlarının genişletilmesi ve kurulması ve hisse satın alma, Siemens tröstü için, rakiplerine karşı egemenlik konumunu sağlamlaştırmada tayin edici bir faktör olmuştur.

Günümüzde Siemens tröstü, 129 ülkede üsse sahiptir ve 102 yabancı yapım şirketinde önemli ölçüde payı vardır. Bunların en büyük ikisi, Siemens AG Österreich, Viyana (1977'de

950 milyon DM satış hacmi, 10.200 çalışan) ve Siemens S.A. Sao Paulo / Brezilya (1977'de: 649 milyon DM satış hacmi, 13.400 çalışan).

Stratejisi gereği, tröstün hızlanan dış yayılmasının merkezinde, günümüzde ABD bulunuyor. Kendi son açıklamalarına göre Siemens, ~~bucarada~~ bir düzine şirket ve ortaklıkla iş görmektedir. Bunlar, 600 milyon dolarlık satış hacmi, 10.000 çalışanı ve 18 fabrikayla bir ekonomik gücü simgeliyor. Beş yıl önce Siemens'in ABD'de yalnız bir yapım yeri vardı. Buna ilişkin olarak Siemens Corp./ABD müdürü Wernek F. Ziegler şöyle diyordu: "Siemens, ABD pazarına girişi, yüksek derecede gelişmiş teknik uzmanlıklar aracılığıyla sağladı. Bu arada yapım ve üretmeye başladı ve gelecek yıllarda arzı yaygınlaştıracak ve böylelikle pazar konumunu genişletecek."

Bunun ötesinde Simens AG, 1974'de, 32 gelişmekte olan ülkede 37'sinde sermaye çoğunluğunu elinde bulundurduğu 56 şirkete ortaktı. 27 yabancı ortaklıkların idaresi, başlıca Siemens Beteiligungs AG, Zürich/İsviçre ve Siemens Overseas Investments Ltd. Winnipeg/Kanada holding şirketlerince yürütülüyordu. Buralar, yerel vergi ve finans yetenmelikler açısından, FAC'ye kâr transferi ve finans sağlamayı, Siemens için kârlı kulan yerlerdir.

60'lı ve 70'li yıllarda Siemens tröstünün dış ülkelere yaptığı büyük saldırı, her şeyden önce, 1960'dan 1977'ye kadar dışsatımın 8,3 katına ve hatta dışarda yapılan üretimin 10,5 katına çıkmasıyla kendini gösteriyordu, ki böylelikle satış hacminde dış ülkeler payı, %35'den %51'e yükseliyordu. Aynı zaman diliminde toplam satış hacmi 6,2 kat, FAC'deki payı "yalnızca" 4,6 kat artıyordu. (bkz. tablo 7). Kâr stratejisine bağlı olan tröst politikası, Siemens'de de tipik tekелci "Pazar durumu" rüşvetçi girişimler, sermaye yatırımda gerici ve ırkçı rejimlere öncelik tanıma ve nihayet emekçiler ve örgütlerine karşı artan ekonomik ve politik baskıyı da içeren, uygun sermaye değerlendirme koşulları yönünde bir arayış kapsamaktadır. Brezilya kartel dairesi CADE, 1974'de, İsviçre Elektrik Tröstü Brown, Boveri u. Co'ya karşı bir damping davası açtı. Dava başarılı olsaydı, -Siemens Tröstü de dahil- yedi önemli yabancı elektrik tröstüne karşı da harekete geçecekti, çünkü bunlar, damping

stratejisiyle, mal vermemekle, sipariş iptaliyle, ödeme koşullarıyla, yahut da teknik ve ekonomik arızalar bahane ederek Brezilya elektrik pazarının ve makina yapımının %85,4'ünü ele geçirmişlerdi.

Güney Afrika'da, Siemens LTD. Johannesburg, Pretoria'da (telefon, haber taşıma, ulaştırma gereçleri, demiryolu sinyal aletleri ve yapı malzemeleri yapımı) Isando'da (motorlar, salter döşeleri) ve Rosslyn'deki (kablo) yapım alanlarıyla, bu rejimin, önemli bir ekonomik ve silahlanma stratejik potansiye-
lini oluşturmaktadır. Güney Afrika'nın, tüm posta ve haberleşme donatımının, demoryolları tesisleri ve salter aletlerinin üçte biri Siemens tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca Siemens ve diğer FAC tröstleri, hayali firmalar üzerinden, uran zenginleştirme tesislerini stratejik malzemeyle donatarak (örneğin Evander-Trichardt yakınlarında-, ırkçı rejimle atom alanında işbirliği yapmaktadır.

Hızlı şekilde dış yayılmasına ilişkin olarak, Siemens tröstü özellikle son yıllarda dış ülkelerdeki yatırımlarını olağan-üstü artırdı (bkz. tablo 8). 1970'den 1977'ye kadar başta tröste ait 55 yabancı şirkete olmak üzere, sadece dış ülkelerde 2,3 milyar DM'lik yatırım yapıldı. Ağırlık noktalarını, hepsinden önce kapitalist sanayi ülkeleri ABD ve Avusturya ve sanayileşmiş gelişmekte olan ülkeler, en başta Brezilya oluşturdu.

Emekçilerin sırtında kapitalist rasyonalizasyon

Siemens tröstü, geniş ölçüde, Siemens ailesinin, kurucuları arasında Siemens ailesinin de bulunduğu, Deutsche Bank'ın ve dolaylı olarak Allianz-Versicherung'un (sigorta şirketi - çev.) egemenliği altındadır. Bunlar Siemens AG'nin nominal sermayesinin (1608 milyon DM) sadece bir azınlığına sahip olmalarına karşın, ayrıcalıklı hisse senetleri - bu aile hisse senetleri, sahiplerine tüm belirleyici konularda altı kat fazla oy hakkı tanımaktadır - ve bankaların depozit oy hakları üzerinden, şirketin toplam yaklaşık 380.000 hissedarına karşı, tüm önemli kararları kabul ettirebilmektedirler.

Siemens ailesinin hala daha süren görece büyük etkisi ve FAC finans sermayesinin Siemens Tröstündeki özel egemen konumu, Siemens AG'nin denetim kuruluna da yansımaktadır. Denetim

kurulu, dört banka ve sigorta temsilcileri (Deutsche Bank egemen), bankalarla kaynaşmış büyük tröstlerin dört temsilcisi (bunlardan ikisi Deutsche Bank'ın), Siemens ailesinin üç üyesi ve firmanın bir başka temsilcisinden oluşmaktadır.

FAC tekellerinin tümünün stratejisi için önemli olan, ekonomik ve politik sorunlar üzerine, yalnız denetim kurulu başkanı Peter von Siemens konuşuyor. Siemens tröstü, FAC politik egemenlik sistemi yönetim tabakasının önemli temsilcilerini de kendi sıralarından çıkarmaktadır. Bu "Siemens-politikacılarından" şimdiye dek, 363'ü kaza belediye meclislerinde, 19'u belediye başkanıolarak, 11'i şehir meclisi, 5'i eyalet meclisi ve 3'ü Federal Mecliste (CDU'lu sayıtlavlar Heino George, Heinrich Franke ve Helmut Link) temsil edilmektedirler.

"Artan ticaret hacmi ve yeni tekniklerin yayılmasına uymak için" hemen hemen diğer tüm büyük FAC tekellerinde olduğu gibi Siemens'de, 1976'da yeniden genişletilen, 1969'da yeni bir organizasyon ve yönetim yapısı kuruldu. Buna göre, Siemens AG, geniş biçimde operatif serbesti yanı sıra, üretim, sürüm ve değerlendirmede sorumlu olan üretim ilkesine göre kurulmuş, yedi şirket alanına bölündü (yapı elemanları, bilgi işleme ve enformasyon sistemleri, enerji tekniği, teleks ve sinyal tekniği, tesisat tekniği, tıp tekniği ve haberleşme tekniği). Beş kesit veya merkez alan (işletmecilik, maliye, personel, teknik ve dağıtım) bu yapıyı tamamlıyor ve operatif desantralizasyonun tröst başının merkezi yönetimiyle bağlanmasını sağlıyor.

Verimli bir yönetim yapısıyla bağlı, ulusal ve uluslararası çaptaki tekelleri konum, Siemens için 1974/75 kapitalist ekonomik bunalımını, sadece zararsız bir şekilde atlatmada değil, ama aynı zamanda, bunu hızlı bir kâr üretimi doğrultusunda kullanmak için bir ön koşul oldu.

Geniş biçimde dış ülkelerde yayılmayı, FAC ve Batı Berlin'de yoğun biçimde işyerlerini yoketmekle bağlamaya yönelik, uzun vadeli tröst stratejisi, artan rasyonalizasyon önlemleriyle hızlandırıldı. Dış ülkelerdeki tröst işyerlerinde çalışan işçi sayısı 1970'den 1977'ye kadar 31.000 artarken, FAC ve Batı Berlin'de çalışanlar sayısı 13.000 azaldı. (bkz. Tablo 7) - Hatta Osram, KWU ve TU dahil edilmezse yaklaşık 50.000'in üzerinde azaldı. Sadece 1974/75 bunalım yıllarında, 15.000'in üzerinde işçi işyerini kaybetti, özellikle de Batı Berlin Siemens fab-

rikalarında. Şu anda (Osram ve KWU da dahil 27.000) 20.000 çalışanla bu 11 yapım işyerinde, daha ziyade 70'li yıllarda yışınlarca işyeri yok edildi; sadece 1972 ile 1976 arasında 15.500 işyeri. Bu ek olarak 1976/77 ticaret yılında, FAC ve Batı Berlin'deki Siemens AG işyerlerinde ayda ortalama 11.600 işçi kısa devre çalışmak zorundaydı.

Tröstün uluslararası yayılmasının dolaysız sonuçları, FAC ve Batı Berlin'de çalışanların ücret istemlerine karşı artan baskı, çalışma hızı ve yoğunluğunun son derece artırılması ve anti-sendikal önlemlerde kendini gösteriyor.

Satış hacminin büyümesi yanısıra, FAC ve Batı Berlin'de çalışanlar sayısının azaltılması -çalışanların kişi başına yaptığı üretim 70'li yıllarda bir kat arttı -, Siemens'de, tekelci kârları önemli derecede yükseltti, (bkz. tablo 9). IPW tarafından hesaplanan net kâr, son sekiz yılda, bilançoda gösterilen 1,7 milyar DM'lik saf kâra karşın, 21,3 milyar DM tutuyordu. Böylece, bilimsel teknik ilerlemeden yararlanma yanısıra, egemenlik alanının genişletilmesi, Siemens Tröstü beylerine yıl be yıl milyonlar getirirken, Siemens işçilerine de ancak artan sömürü ve yaşam güvencesizliği getirmektedir.

Armin Burger

TABLO 1

Kapitalist Ülkelerin satış hacmi en büyük 10 elektrik ve elektronik **tröstü**

Satış hacmine göre sıra

Satış hacmi, milyon Dolar

1977	1976	1975	1970	1960	tröst	Ülke	1977	1976	1975	1970	1960
1	1	1	2	5	IBM	ABD	18133	16304	14437	7504	1436
2	2	2	1	1	Gen. Electric	ABD	17519	15697	13399	8727	4198
3	3	3	3	9	ITT	ABD	13146	11764	11368	6364	811
4	4	4	6	6	Phillips	Hollanda	12703	11522	10746	4163	1253
5	5	5	10	8	Siemens	FAC	10641	8060	7760	3196	967
6	7	7	8	10	Hitachi	Japonya	8222	6680	5916	3328	783
7	6	6	4	2	Western Elec.	ABD	8135	6931	6590	5858	2640
8	9	11	11	21	Matsushita	Japonya	6888	5737	4677	2588	367
9	8	8	5	3	Westinghouse	ABD	6138	6145	5863	4313	1956
10	11	10	9	4	RCA ⁴	ABD	5880	5329	4790	3292	1486

International Business Machines Corporation-2 International Telephone and Telegraph Corpora-
tion-
RCA(Radio Corporation of America)

Derleme kaynakça: Fortune Chicago Ltd.

3 Cetvelde, 1.1.1976'dan itibaren iç ve dış
larıyla birlikte Osram GmbH'nin potansiyeli ve
1.1.1977'den itibaren Kraftwerk Union ve Trans-
formotoren Union AG'nin sayıları hesaba katıl-
mıştır.

TABLO 2

Batı Avrupa'da satış hacmi en büyük 10 elektrik ve elektronik Konzerni

Satış Hacmine göre Sıra			Ülke	Satış Hacmi Milyar Dolar		Çalışan 1000	
1977	1970	Konzern		1977	1970	1977	1970
1	1	Philips	Ndl.	12,7	4,2	384	359
2	2	Siemens	BRD				
3	3	AEG-Telefunken	u.WB	10,6	3,2	319	301
4	8	Thomson-Brandt	BRD				
5	6	Bosch	u.WB	5,3	2,3	168	178
6	5	Compagnie Generale d'Electricite	Frankr.	4,0	1,0	109	91
7	4	General Electric Co.	BRD	3,9	1,5	110	117
8	7	Brown Boveri Cie.	Frankr.	3,7	1,6	104	113
9	9	IBM Deutschland (IBM/USA)	GB	3,6	2,2	192	225
10	11	ASEA 2	Schweiz	3,4	1,3	96	97
			BRD	2,8	0,8	25	22
			Schweden	2,2	0,7	43	37

1 bak cetvel l.dip notu 3 Alimanna Şvenska Elektriska AB.

Derleme kaynakça: Fortuna, Chicago jewels August 1971 und 1978

TABLO 3

Siemens tröstünün FAC ve Batı Berlin elektrik sanayiindeki gücü (1977)

	Mün elektrik sanayii 1	Siemens Konzern 2	Pay Yüzde
Satış hacmi milyon DM	97579	19870	20,4
doğrudan dışsatım milyon DM	28717	7590	26,4
Çalışan (1000 kişi)	1014 3	221 4	21,8
Araştırmaharcamaları milyon DM	6538	2100	32,1
Yatırımlar 5 milyon DM	3470	901	26,0

1 büro makineleri bilgi işleme cihaz ve donatımı yapımı dahil.- 2 ticaret yılı
1.10.1976'dan 30.9.1977'ye.-

3 yıl ortalaması.- 4 30.9.1977.- 5 1975

Hesaplaşma kaynakça: Statistisches Jahrbuch Bundesrepublik Deutschland (yayınlayan Statistisches Bundesamt Wiesbaden), Stuttgart ve Mainz 1978, S.167 ve 171, Siemens AG, ticaret raporu 1076/77 S. 32 ve 61, **Blick** durch die Wirtschaft, Frankfurt/M. 20.4.1978; R.Krengel ve diğerleri, yapım hacmi ve potansiyeli, Federal Almanya bölgesinde sanayinin yapım faktörleri (yayınlayan Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung), Statistische Kennziffern, 18.Folge, Neuberechnung 1970'den 1975'e kadar, Batı Berlin 1976. S.65

TABLO 4

FAC ve Batı Berlin'de 1977'de, Siemens'in egemenliği yahut da özerkli ölçüde etkisi altındaki en büyük yapım şirketleri

Konzern-Şirketler	Nominal sermaye milyon DM	Hisse yüzde	Satış hacmi milyon DM	Yatırım 1000
Siemens AG, Münchener u.				
Westberlin	1608		15813	183,0
Kraftwerk Union AG (KWU)				
Mülheim (Ruhr)	311	100	3000	17,0
Bosch Siemens Hausgeräte				
GmbH (BSHG) Stuttgart	140	50	1900 ³	13,9 ³
Osram GmbH, Münchener u.				
Westberlin	130	100	1100	16,8
Messerschmitt-Bölkow-Blohm				
GmbH (MBB-Konzern) München	25	8	1801	20,7
Polygram GmbH, Hamburg	70	50	1919	13,0
Sigri Elektrographit GmbH				
Meitingen	70	33	604 ³	6,2 ³
Transformator Union AG				
(TU), Stuttgart	70	75	334 ¹	5,2
Blohm + Voss AG, Hamburg	61	12	998 ³	7,0 ³

¹ 1.1.1. den 30.9.1977'ye - 2 %50 Bosch'un - 3 1976- 4 "Fides" Industrie Beteiligungsgesellschaft'a egemen- 5 %50 Philipps'in 6 %50 Hoechst'ın, %17 Rütgerswerke'nin - 7 %25 AEG-Telefunken'in 8 %65 Thyssen'in, %18 Blohm grubunun, %5 Dietlein Stücken grubunun

Kaynakça: Siemens AG, 1976/77 ticaret raporu S.34 ff, basın açıklamalarıyla tanınan.

Simens tröstünün yapım yapısı (strüktürü)

Bölmelerin satış hacmindeki yüzde payı

Yapım bölümü	1970	1977
Enerji tesisi yapımı	33,1	35,1
elektrik santrali ve atom enerjisi santrali yapımı	2,4	11,1
Haber tekniği	19,7	18,1
Elektronik	14,9	15,8
Yapı elemanları	4,7	4,0
teleks ve sinyal tekniği	-	7,4
- Tesisleri	-	4,4
Kablo ve elektrik tesisatı donatımı	12,6	9,3
Ev eşyası tekniği	3,2	3,3
Tıp tesisatı ve gereçleri	6,3	7,8
aydınlatma araçları	-	4,1
diğer alanlar	2,8	2,8

1970'de Kraftwerk AG, Transformatoren Union AG ve 900 milyon DM'lik satış hacmiyle Polygram GmbH'nin % 50'si ve 1977'de toplam 1,9 milyar DM'lik satış hacmiyle Bosch-Siemens-Hausgeräte GmbH ve Polygram GmbH'nin yarısı hesaba katıldı.

Kaynakça: Siemens AG, 1969/70, 1970/71, 1976/66 yılları ticaret raporları.

TABLO 6

Siemens tröstünün araştırma potansiyeli

Ticaret yılı	Araştırma Harcamaları Milyon DM	Tüm satış hacmindeki Pay-Yüzde	Araştırmada çalışanlar 1000 kişi	Tüm çalışanlar içindeki pay-yüzde
1969/70	850	7,5		
1970/71	1000	7,3	18	5,9
1971/72	1100	7,3	18	6,0
1972/73	1200	7,8	18	5,9
1973/74	1500	8,7	18	5,8
1974/75	1600	8,5	18	6,1
1975/76	1800	8,7	20	6,6
1976/77	2100	8,3	25	7,8

Kaynakça: Siemens AG, ticaret raporları, basın açıklamalarıyla tamamlandı.

TABLO 3

Siemens tröstünün yatırımları, milyon DM

Ticaret yılı	Toplam yatırım	bundan ortaklıklar	eşya yatırımları	FAC ve Batı Berlinde	Dış ülkelerde
1969/70	1000	42	958	776	224
1970/71	916	60	856	712	204
1971/72	881	69	812	710	171
1972/73	1153	199	954	965	188
1973/74	1273	90	1183	988	285
1974/75	1318	26	1292	901	417
1975/76	1469	123	1346	994	475
1976/77	1685	39	1646	1336	349

Kaynakça: Siemens AG, 1976/77 ticaret raporu S.61

* TABLO 9

Siemens AG, sayılar, milyon DM

Ticaret yılı	Hisse senetleri sermayesi	Satış hacmi	Açıklanan bilânço kârı	Net kâr. †
1969/70	1021	8615	161	1702
1970/71	1189	9705	154	1909
1971/72	1197	11139	192	2064
1972/73	1384	11916	209	2487
1973/74	1410	13241	226	2974
1974/75	1576	14181	240	3422
1975/76	1594	14937	255	3312
1976/77	1608	15818	257	3441

† Net kâr IPW hesaplarına göre-bak IPW-Berichte, Berlin 9/1972
S.22 12/1974 S.66 12/1975 S.72 12/1977 S.74

Kaynakça: Siemens AG, ticaret raporları

DERLEME TABLOSU 1: FAC silahlanma alanında Siemens tröstünün ana ürünleri ve yapım ortaklıkları

Siemens AG München u. Westberlin	Uçak elektroniği, füzeler, haberleşme aletleri, radar cihazları, havalimanı donatımı, otomobil elektroniği, uydular.
Messerschmitt-Bölkow- Blohm GmbH München	Uçak, füze, uydu, savaş gemisi bakımı, deniz tekniği, patlayıcı madde tekniği, silah elektroniği.
Blohm+Voss AG Hamburg	Savaş gemisi yapım ve tamiri, silah "container"i
Metallgesellschaft AG. Frankfurt (Main)	Atom yanma elementleri, uranı zenginleştirmek için gaz santrifüjörler.
Urangesellschaft mbH Co. KG Frankfurt	Çekirdek yanma maddeleri arama ve çıkarma
NUKEM GmbH. Hanau	Atom yanma elementleri
Kraftwerk Union AG.	Atom santralleri, tam turbo takımları.
Reaktor-Brennelement- Union GmbH Hanau	Atom yanma elementleri.
INTERATOM Internat. Atomreaktorbau GmbH Bergisch Gladbach	Çekirdek reaktörler, çekirdek (atom) tekniği tesisleri.
NRG Nuklearrohr GmbH Duisburg	Atom yanma elementler.
ALKEM GmbH, Hanau	Çekirdek yanma maddeleri.
Bergmann Kabelwerke AG	Kablo (öncelikle uçak ve füze sanayisi için)
Deutsche Telephon- werke und Kabel In- dustrie AG, W. Berlin	Hava ulaşım donatımı, havalimanı tesisleri.

Norddeutsche Seekabelwerke
AG. Nordenheim I.O

Deniz kablosu.

Gossen GmbH, Erlangen

Ölçü ve ayarlama gereçleri

MEG Marine-Elektronik
Planungs-Gesellschaft mbH
Hamburg

Savaş gemileri ve bunların silâh
sistemlerinin plânlama ve gelişt-
tirilmesi.

ESG Elektronik-Sytem-
Gesellschaft mbH.
München

Ostram GmbH. München

Silâh elektroniği

Computer Gesellschaft
Konstanz mbH. Konstanz

Askersel kullanım için bilgisayar.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VEKİLİ

DERLEME TABLOSU 2: Siemens AG denetim kurulundaki FAC finans sermayesinin tanınmış temsilcileri

İsim	temsil ettiği tröst/banka/örgüt/kuruluş
Büyük banka ve sigortaların temsilcileri	
Wilfried Guth stellv.Vors.	Detusche Bank,Daimler-Benz.Metallgesellschaft. Thyssen,Reemtsma,Schering.Deutsche Überseeische Bank.Saarlandische Kreditbank.Allianz Versicheru Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft
Karl Friedrich Hagenmüller	Dresdner Bank.Rowenta-Werke, Diskont und Kredit. Bank für Handel und Industrie.Deutsche Verkehrs- Kredit-Bank,Bankhaus Reuschel-Arbeitgeberverband des privaten Bankgewerbes
Max Hackl	Bayerische Vereinsbank, Bayerischer Bankenverband Vereins-und Westbank Münchener Rückversicherungs Gesellschaft.
Wolfgang Schieren	Allianz Versicherung.Beierdorf,Hapag Lloyd, Metallgesellschaft, Gutenhoffnungshütte Aktien- verein- Bayerische Versicherungsbank, Frankfurter Versicherung. Globus Versicherung.Münchener Rück- versicherungs-Gesellschaft.
Büyük sanayi tekellerinin temsilcileri	
Kurt Hansen	Bayer,VEBA-Otto Wolff,Kaufhof,Bundesverband der Deutschen Industrie.Verband der Chemischen Indus- trie.Beraterkreis der Deutschen Bank.Commerzbank. Allianz Versicherung. Wirtschaftsrat der CDU Aussenhandelsbeirat beim Bundeswirtschaftsminis- terium der BRD
Egon Overbeck	Mannesmann(Deutschen Bank'ın egemenliğinde) DEMAG-Esso,Hoechst. Ruhrgas.Ruhrkohle RWE. Bertelsmann,Bundesverband der Deutschen Industrie Deutsche Gruppe der Internationalen Handelskammer Beraterkreis der Deutschen Bank.Allianz Versiche- rung. Wirtschaftsrat der CDU
Dieter Spethmann	Thyssen,Deutsche EP, Ruhrkohle,Mannesman Rasselstein,Unilever,Industriekreditbank, Deutsche,Hypothekenbank, Münchener Rückversiche- rungs-Gesellschaft,Wirtschaftsrat der CDU Wirtschaftsvereinigung der CDU in Nordrhein- Westfalen, Rüstungswirtschaftlicher Arbeitskreis des Verteidigungsministeriums der BRD

Rupert Siemon

Deutsche Schutzvereinigung für Wertpapierbesitz,
Thyssen, Gutenhoffnungshütte, Aktienverein, Hoechst

Siemens ailesi temsilcileri

Peter von Siemens Siemens, Bayer, Hapag Lloyd, Mannesmann, Deutsche
Vorsitzender Bank, Allianz Versicherung, Wirtschaftsrat der CDU

Ernst von Siemens-Siemens
Ehrenmitglied

Diğer temsilciler

Alexander
von Seidel

GEVETEX Textilglas, Arbeitsgemeinschaft Verstärkte
Kunststoffe

Kaynakça: Bundesanzeiger, Köln, 29.3.1978; LPW ile tamamlandı.